

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Radioamatéři jako subkultura

Bc. Dita Kubátová

Diplomová práce

2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Dita KUBÁTOVÁ**

Studijní program: **N6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **Subkultura radioamatérů**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Antropologické teorie komunity- Charakteristika zkoumané komunity
3. Identita - teoretický rámec -Pojímání identity u radioamatérů - co to znamená pro informátory být radiomater? Co jim to přináší a naopak bere?
4. Teorie závislosti -Radiomamaterství jako závislost- Radioamaterství jako časově náročný koníček nebo "závislost"?
5. Sdružování nadkomunitního charakteru - setkání radioamatérů a kontesty - solidarita verus konkurence?
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MACKSEY,K.:Spojaři.BBart.Praha.2004

DANEŠ,J.: Za tajemstvím éteru.1985

PEČEK,J.:Od CB k radioamatérům.BEN.2000

BRANTOVÁ,I.:Sociálně patologické jevy.Univerzita Pardubice.1998

BUBÍKOVÁ,Š.:Problematika identity.Univerzita Pardubice.2003

BAUMAN,Z.:Myslet sociologicky.Sociologické nakladatelství.2004

VÝROST,J.:Aplikovaná sociální psychologie.Grada.2001

BAUMAN,Z.:Tekutá modernost.Mladá fronta.2002

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Petr Skalník, CSc.

Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2007**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2008**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

Mgr. Petr Pabian, Th.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29. června 2009

Dita Kubátová

Souhrn

Cílem práce je postihnout subkulturu radioamatérů prostřednictvím analýzy jejich charakteristických znaků, tak jak se s nimi můžeme setkat prostřednictvím radioklubů. V práci jsou zpracovány pojmy jako je subkultura, znaky subkultury a sociální skupiny, status a role. Dále je práce zaměřena na to, co je náplní radioamatérské činnosti, jaký má radioamatérství význam pro samotné radioamatéry. Práce také mapuje, jaký význam má pro radioamatéry solidarita, etický kodex HAM spirit a radioamatérský sport. V neposlední řadě je práce zaměřena na radioklub, jakožto sociální útvar, na jeho fungování a na role jeho jednotlivých členů a jejich status.

Klíčová slova

Subkultura, status a role, sociální skupina, radioamatéři, HAM spirit, solidarita

Title

Subculture of Hams

Abstract

The aim of this thesis is to involve the phenomenon of subculutre of HAMs by the analysis of their characteristic figures on the basis of the encounter the radioclubs. The thesis treats constructs as subculture, figures of subculture, status and role a social groupy. Then the thesis id aimed on the contents of Ham activity and its sense for Hams. The thesis charts the sense of solidarity, ethics code HAM spirit a and Ham sport for the Hams. Last but not least the thesis is aimed on the radioclub as social system and its function and on the roles of his members and their status.

Key words

Subculture, status and role, social group, The Hams, The HAM spirit, solidarity

Obsah

1	Úvod	8
1.1	Úvod do problematiky	8
1.2	Výzkumná otázka	9
1.3	Metodologie	10
1.3.1	Etické stanovisko výzkumu	12
2	Subkultura.....	13
2.1	Geneze pojmu subkultura v sociálních vědách.....	13
2.2	Pojem subkultura	17
2.2.1	Druhy subkultur	21
2.3	Znaky subkultury	24
3	Sociální skupina a skupinové role	26
3.1	Sociální skupina.....	26
3.2	Skupinové role	28
4	Rozpracování výzkumných otázek.....	30
4.1	1. znak subkultury	30
4.1.1	Radioamatér není amatér	34
4.2	2. znak subkultury	35
4.2.1	Materiální složka.....	35
4.2.2	Duchovní složka	36
4.2.2.1	Radioamatérská solidarita.....	40
4.2.3	Normativní složka.....	44
4.3	3. znak subkultury	51
4.4	4. znak subkultury	55
4.5	5. znak subkultury	58
4.6	6.znak subkultury	61

4.7	7.znak subkultury.....	63
5	Radioklub a role členů v něm.....	65
6	Závěr.....	68
7	Literatura	70
7.1	Monografie.....	70
7.2	Články v časopisech.....	71
7.3	internetové zdroje – články, blogy.....	71

1 Úvod

1.1 *Úvod do problematiky*

Jako téma své práce jsem si vybrala subkulturu radioamatérů a to hned z několika důvodů, které se zde pokusím nastínit. Radioamatéři jsou pro mnohé zvláštní skupinou lidí. Já jsem radioamatéry měla možnost poznat, díky svému švagrovi a jeho přátelům. První důvod, proč jsem se o tuto skupinu začala zajímat, byl ten, že jsem si všimla, že ti, co vůbec tuší, že něco jako radioamatérství existuje, mají o radioamatérech předsudky v tom smyslu, že to musí být asociálové a šílenci, když se tak podivnému koníčku věnují. O rybářích se také říká, že jsou to tiší blázni, ale aspoň domů nosí ryby, kdežto co z toho radioamatér má, že hodiny ve dne či v noci prosedí u rádia? Setkávají se tedy s nepochopením svého okolí, ale i přesto se radioamatérství dále věnují.

Naproti tomu, že jejich okolí na ně tímto nechápavým způsobem pohlíží, radioamatéři jsou vysoce organizovanou skupinou, rozšířenou po celém světě a na to, aby se z člověka stal radioamatér je, kromě jeho svobodné vůle a potřebného vybavení, také třeba vysoce specializovaných znalostí z oboru radiotechniky a elektroniky a v některých případech také ještě perfektní znalost Morseovy abecedy.

Na celém světě podle slov samotných radioamatérů není takřka země (kromě Severní Korey), kde by se nedalo na radioamatéra narazit. Radioamatéřská komunita čítá zhruba okolo milionu příslušníků a jsou rozeseti opravdu všude a dokonce radioamatéry byly a jsou některé významné osobnosti, na které jsou radioamatéři opravdu pyšní jako španělský král Juan Carlos I., jordánský král Husajn I. nebo např. Jurij Gagarin, Marlon Brando a u nás cestovatelé Zikmund a Hanzelka, a dokonce o nich nikdo neříká, že byli blázni jenom se o nich, že byli také radioamatéry neví.

Protože je radioamatérství založeno na navazování spojení a na elektromagnetických vlnách, je pro jeho úspěšné provozování nutné mít celý blok znalostí a to z více oborů, jak už jsem nastínila, jedná se o radiotechniku, elektroniku, popř. radioelektroniku. Sami radioamatéři přiznávají, že bez těchto znalostí by se neobešli a nemohli by složit zkoušky na státem vydávanou koncesi opravňující vysílat.

Vysoká organizovanost skupiny pak spočívá v tom, že čeští radioamatéři mají svou zastřešující organizaci a tou je Český radioklub, který sdružuje a velkou měrou podporuje ty radioamatéry, kteří o to mají zájem. Radioamatéři se pak sdružují lokálně do menších radioklubů, které pak tvoří jádro skupiny, kde se organizuje veškeré další dění. Já jsem si jeden takový radioklub pak vybrala jako ohnisko mého výzkumu.

1.2 Výzkumná otázka

Z tohoto už ale vyvstává hlavní důvod toho, proč jsem se určitou skupinou radioamatérů začala zabývat. Okolí má vůči nim poměrně ustálené předsudky, a přitom je to vysoce organizovaná skupina, s vysokým stupněm exkluzivity založeném na souboru speciálních znalostí a dovedností. Jedná se sice původně o zájmovou skupinu, ale na základě mnohých znaků, kterými se definuje subkultura a které radioamatéři v ČR jako sociální skupina nesou, by se mohlo jednat v podstatě o subkulturu a zde jsem si položila první výzkumnou otázku:

„Jakými znaky bychom mohli charakterizovat subkulturu radioamatérů, tak jak se s ní setkáváme prostřednictvím radioklubů“ ?

Popřípadě tvoří vůbec radioamatéři subkulturu na základě těchto znaků?

Dále jsem se zaměřila na samotný radioklub jako na sociální útvar a snažila jsem se postihnout vztahy, které mezi sebou radioamatéři mají, jak v rámci konkrétního radioklubu, kde jsem prováděla svůj výzkum, tak i v celkovém rámci radioamatérství jako takového, jak tyto vztahy pojmenovávají a co jim příslušnost k radioamatérům může poskytnout.

1.3 *Metodologie*

Pro svůj výzkum jsem použila metody sociální antropologie, které se mi pro můj záměr výzkumu radioamatérů jeví jako nejvíce vhodné a zároveň použitelné při práci s informátory. Byly to metody mimo jiné zúčastněného pozorování, kdy jsem v roce 2008 a 2009 participovala na dění v mnou vybraném radioklubu, který sdružuje své členy do organizační jednotky Českého radioklubu. Mých informátorů v radioklubu bylo šest, přičemž jsem měla ještě možnost poznat jejich přátele a jejich pohled na danou problematiku z jiného radioklubu, při různých příležitostech.

Na dění jsem participovala v tom smyslu, že jsem se účastnila pravidelných schůzek svých informátorů z radioklubu a také jsem měla možnost nerušeně je pozorovat při vysílání a při závodech a jiných činnostech spjatých s fungováním a organizací radioklubu, jako je provozní aktiv atd. Tuto metodu jsem použila, protože je základní a ničím jiným nenahraditelnou metodou sociální antropologie, která umožňuje na vlastní kůži poznat, jak daná skupina žije a jakými se zabývá aktivitami atd.

Další metodou, kterou jsem použila při svém výzkumu, byly rozhovory. Už jen to, že jsem se jako pouhý pozorovatel, mohla účastnit rozhovorů mezi členy radioklubu a jejich přáteli, aniž bych se zapojovala do jejich debaty, bylo velmi přínosné, pro mé pochopení významu radioamatérství pro samotné radioamatéry, ale až po nějaké době jsem se sama začala ptát na věci, které mě zajímaly.

Zprvu to byly věci, jimž jsem jako laik „neradioamatér“ nerozuměla a týkaly se radioamatérství jako takového, a byly to otázky spíše technického rázu, myslím si ale, že to bylo prospěšné, protože jsem tím mimoděk navodila dojem, že prvoplánově někoho pouze nezkoumám, ale že mám o věc hlubší zájem a vzbudila jsem tím, podle slov svých informátorů, důvěru ve mně.

Až později jsem se začala spíše opatrně zajímat o to, jaký význam, hodnotu mají pro ně konkrétní věci, a jaké mají na tyto věci pohledy a názory, když o těchto věcech sami debatovali, a až v samém závěru mého výzkumu už jsem mohla sama nastolit debatu o tématu, jež mě zajímalo, aniž bych měla pocit, že dělám něco násilně a nebo v nevhodný okamžik. Zde už jsem tedy mohla využít metodu řízeného polostrukturovaného rozhovoru. Tyto rozhovory pak probíhaly nejčastěji na pravidelných schůzkách radioklubu a nebo při nějaké akci radioklubu. Podle situace bylo při rozhovoru přítomno více členů radioklubu a nebo pouze sám informátor.

Další metodou, jež jsem použila byla analýza dat. Jedná se o data, jež produkují sami členové radioklubu a jsou to jejich osobní blogy na webových stránkách, kde jsem čerpala jak technické informace pro správnost informací v mé práci, ale také jsou zde uveřejněné jejich pohledy na radioamatérství jako takové, jejich zážitky a pocity z contestů a nebo fotografie a technické postupy zařízení, která vlastnoručně vyrobili. Tato data, i přestože pocházejí z internetových blogů nebo profilů na facebooku, mají podle mého názoru také svoji váhu, protože jednak mají radioamatéři k technice a internetu, co by médiu poměrně blízko a na druhé straně svým charakterem to jsou osobní výpovědi toho, co radioamatéry zajímá, co si o daném tématu myslí a chtějí, aby to ostatní lidé věděli. Jsou to tedy úmyslně zveřejněné informace sloužící k seznámení okolí a přátel k danému tématu, a proto jsem je také využila jako jeden z informačních kanálů, abych se dozvěděla o mých informátorech co nejvíce.

1.3.1 Etické stanovisko výzkumu

Před začátkem výzkumu jsem všechny zúčastněné požádala o souhlas se zapojením se do výzkumu, který mi byl všemi udělen. Rozhovory, kterých jsem se účastnila jsem na přání informátorů ale nenahrávala na diktafon, a dělala jsem si poznámky, což mi bylo dovoleno a nebo jsem pro získání některých doplňujících informací použila i komunikátor ICQ, který zaručuje soukromí uživatelů. Pokud jsem se vyloženě ptala na něco osobního, vždy jsem chtěla vědět, zda to opravdu do své práce mohu použít a pouze po udělení souhlasu, který se vázal na to, že kdykoliv si mohou mí informátoři přečíst co nich píše, jsem takovéto informace použila. Při použití informací z blogu jsem žádala o souhlas také a protože na blogu se zveřejňují pouze ty informace, které chce autor blogu o sobě zveřejnit, se nevyskytl žádný problém s tím, že bych souhlas nedostala, a nebo že bych použila něco, s čím by mí informátoři nesouhlasili.

2 Subkultura

2.1 Geneze pojmu subkultura v sociálních vědách¹

Ačkoli se tvrdí v několika pracích, že pojem subkultura byl poprvé použit ve 40. letech 20. století v několika významech ve společenských vědách a že bývá používán k označení typologické kategorie, dílčí varianty většího kulturního celku, též jako kontrakultura v protikladu k většímu celku negující některé hodnoty kultury dominantní (Srov. 1999 in Smolík²), tak ve své podstatě, tím kdo vytvořil klíč k používání termínu subkultura a vytvořil teoretický rámec pro jeho užívání, byla Chicagská škola během 20. let 20. století, kdy skupina sociologů a kriminologů v Chicagu založila kartotéku pouličních gangů mládeže a deviantních skupin (profesionálních zločinců, pašeráků apod.),³ i když je nutné podotknout, že začátky geneze pojmu subkultura byly spojené s termínem subkultura mládeže.

---

¹ *Přístup ke subkulturám lze označit za multidisciplinární, jelikož na subkultury lze nahlížet prizmatem několika oborů. Subkulturami se může zabývat sociologie, sociální antropologie, psychologie resp. sociální psychologie, sociální pedagogika, politologie (extremismus některých subkultur) a v poslední řadě i kriminologie (subkultura gangů apod.)*

² SMOLÍK, Josef. *Extremismus subkultur mládeže?* [online]. 2003 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=46>>. ISSN 1214-7737.

³ *tamtéž*

Chicagská škola se věnovala především deviantním jedincům (neúspěšným outsiderům, životním ztroskotancům, kriminálním žvlům), které studovala biografickými metodami, používala tzv. labelling theory a skládala jednotlivé znaky charakteristické pro jednotlivé subkultury (srov. Jenks in Smolík⁴), později přístup doplnila o metody, které jsou základem i mého výzkumu (např. zúčastněné pozorování) a představitelé chicagské školy argumentovali, že deviance studovaná ve vlastním socio-kulturním kontextu se projevuje jako normální odpověď na určené kulturní normy a není tudíž symptomem psychologického deficitu.(srov Bennet, Kahn-Harris in Smolík⁵.)

Výše zmíněná teoretická východiska a rámce převzalo po Chicagské škole Birminghamské centrum pro současná kulturní studia (*Birmingham Centre for Contemporary Culture Studies, CCCS*). CCCS se stala na dlouhou dobu uznávanou školou studia subkultur, hlavně studia subkultur mládeže, od čehož se také odvíjela témata, která toto centrum prezentovalo.⁶

V 50. letech vyvolaly zájem výsledky výzkumu M. Abramse o odlišnostech spotřebního chování mladých Britů, které ve spojení se vznikem prvních poválečných, výrazně se odlišujících stylů mládeže (např. Teddy Boys ve Velké Británii) byly některými sociology interpretovány jako důkaz existence svébytné subkultury – světa, který nepodléhal autoritě, normám a hodnotám dospělých. (srov. Kabátek in Smolík⁷)

---

⁴ tamtéž

⁵ SMOLÍK, Josef. *Extremismus subkultur mládeže?* [online]. 2003 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=46>>. ISSN 1214-7737.

⁶ tamtéž

⁷ tamtéž

Další z autorů, který se zajímal o propojování mezi kulturou mládeže a rodičů, byl Phil Cohen, který interpretoval různé styly mládeže jako dílčí adaptace na změny, které poznamenaly dělnickou komunitu v londýnském East End. Cohenova definice vymezuje subkulturu jako : „kompromisní řešení mezi dvěma protikladnými potřebami a to za prvé potřebou – utvořit a vyjádřit autonomii a rozdílnost rodičů a za druhé potřebou identifikovat se s rodiči. A za latentní funkci subkultury mládeže určil Cohen: „vyjádření a vyřešení rozporů, které setrvaly nebo zůstaly nevyřešeny v rodičovské kultuře. (Hebdige in Smolík⁸)

V roce 1955 upozornil Cohen v souvislosti s procesem výstavby teorie subkultur také na fakt, že problémy utvářející subkultury nejsou distribuovány rovným dílem, ale souvisí s rolí v sociálním systému. Každý věk, pohlaví, rasa či etnikum, každé povolání, ekonomická vrstva nebo sociální třída má své specifické charakteristiky a další role.⁹

Dalším, jehož přínos na poli zkoumání subkultur stojí za povšimnutí je Dick Hebdige, pojednávajíc o situaci ve Velké Británii, říká že faktory podílející se na rozpadu a polarizaci ve společnosti tzv. working-class v Anglii byly : nástup masových médií, změny ve složení rodiny, změny v organizaci školní výuky a práce a v neposlední řadě posun vzájemného vztahu mezi volným časem a prací. (Hebdige in Smolík¹⁰)

Od počátku 70. let nastává, podle mého názoru, důležitý posun ve studiu a vnímání subkultury a to, že už se méně hovoří o jednotné subkultuře mládeže a více se zdůrazňují v plurálu a klade se důraz i na odlišnosti mezi jednotlivými sociálně a kulturně vymezenými skupinami mládeže.

---

⁸ tamtéž

⁹ Smolík

¹⁰ tamtéž

Například autoři z CCCS ve studii ze 70. let 20. století *Resistance Through Rituals* upozornili na skutečnost, že rozdílné typy chování, oblíbené hudební styly a styly odívání, které vytvářejí subkultury mládeže v podstatě souvisejí se sociálním zařazením a jsou kolektivní reakcí na strukturální změny v poválečné britské společnosti. Každý příklad subkultury tak reprezentuje řešení specifických životních okolností, jednotlivých problémů a protikladů. (Hebdige in Smolík¹¹).

Jako každý koncept a škola s ním spjatá se ani pojetí subkultury a birminghamské CCCS nevyhnuly kritice. Jeden z kritických proudů vyčítal birminghamské škole z pohledu genderu, že se nedostatečně zabývá ženami v subkulturách mládeže. Dále že nezohledňuje vliv pohlaví, rodiny a povolání na příslušnost k určitým subkulturám. Oku kritiků neuniklo ani to že CCCS nebrala více v potaz to, že většina dospívajících z dělnické třídy často prošla více subkulturními skupinami, změnila identitu, hrála subkulturní roli z legrace nebo z pozérství atd¹².

V 80. letech vzrostl význam analytického přístupu a na světlo pozornosti se dostává přístup, který byl volně označen jako post-subkulturní teorie. Tuto proměnu vyvolaly problémy s rostoucí fragmentací nejrůznějších stylů mládeže. Zaostřeno na Eagletona (Eagleton 2001 in Smolík): Většina moderních společností je ve skutečnosti shlukem protínajících se subkultur a je stále těžší říct, z jakého normativního kulturního světa se ta která subkultura odchyluje.¹³

Představiteli post-subkulturního přístupu jsou např. Steve Redhead nebo David Muggleton, kteří si myslí, že ukotvení konceptu subkultury ze strukturálního hlediska je přinejmenším problematické kvůli narůstajícímu používání konceptu ve vztahu k současné kultuře mládeže (jednotlivým stylům, podstylům, proudům atd.)¹⁴

---

¹¹ tamtéž

¹² Smolík

¹³ EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. Brno 2001

¹⁴ Smolík

Jednotlivá subkulturní dělení pak selhaly ve vztahu mezi styly, hudebními žánry a identitou, která je postupně slabší a více flexibilnější. Steve Redhead tuto skutečnost dokumentuje na jednotlivých hudebních směrech taneční hudby z pozice postmoderní kritiky CCCS.¹⁵

Ale i ostatní teoretici spojování s post-subkulturním přístupem se zaměřují na vzrůstající pružnost členství v kulturách mládeže a pokouší se vytvořit nové analytické rámce. Objevují se i nové pojmy, které často nahrazují těmto teoretikům již nevyhovující pojem subkultura : například lifestyle, neo-tribe či scéna.¹⁶

2.2 Pojem subkultura

Vývoj uchopení konceptu subkultury jsem si dovolila nastínit na konceptu subkultury mládeže a nyní bych se ráda také věnovala konceptu samotnému. Je nutné totiž poznamenat, že výzkumy subkultur se netýkaly pouze subkultur mládeže, ale i subkultur deviantních a hlavně nevztahujících se k věkové skupině dospívajících. Jednalo se především o subkultury násilí¹⁷, bezdomovců, vězňů, prostitutek a pasáků, hazardních hráčů, etnických subkultur atp.

Ale ani sociální deviace, chudoba násilí či kriminalita nejsou hlavním charakteristickým znakem subkultury, jímž by se dalo hned jasně vymezit, které skupiny subkulturu tvoří a které ne.

---

¹⁵ tamtéž

¹⁶ tamtéž

¹⁷ Smolík o subkultuře násilí uvádí, že hypotéza o existenci subkultur násilí spočívá v předpokladu ,že ve společnosti existují jisté skupiny, v jejichž hodnotovém systému zaujímá násilí velmi významné místo. Má funkci hodnotového prvku spojeného s jinak obecně akceptovatelnými hodnotami. Tato teorie předpokládá, že násilníci často pocházejí z různých sociálních a demografických vrstev společnosti. Proto se někteří odborníci pokoušejí fenomén zločinného násilí vysvětlit pomocí teorie subkultury.

V první řadě je totiž nutné říci, že subkultura se dá vymezit v rovině jedné ve své podstatě pozitivní rovině a to, co subkultura označuje a v rovině druhé, jakoby opoziční, a to tvoří definice rozdílnosti subkultury oproti kultuře většinové, národní atd., protože ve velmi obecném vymezení má subkultura, jakožto součást rozsáhlejší instituce kultury, některé společné složky se širší kulturou a některé rozdílné.¹⁸

V první skupině definic a pojetí subkultury se nejčastěji setkáme s tím, že subkultura obvykle bývá vymezována pro označení dílčí¹⁹ kategorie uvnitř širší kultury²⁰ obvykle kultury obecně nebo také převládající, většinové nebo tzv. „oficiální“ či národní.²¹ Tak to alespoň definuje např. M. M. Gordon, jemuž je některými připisováno autorství jedné z prvních definic subkultury: „pododdělení národní kultury, složené z kombinace sociálně situačních složek, jako je třídní status, etnický původ, městské nebo venkovské osídlení a náboženská příslušnost, které tvoří svou kombinací fungující jednotu, jež integračně upevňuje na ní se podílející se jedince.“ Gordon chápe subkulturu jako jakékoliv společenství lidí, charakterizované určitými společnými znaky uvnitř vyššího celku.

---

¹⁸ GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria Publishing, c1992. 647 s.

¹⁹ Pojem dílčí kultura zase prosazoval F.H Tenbruk, čímž by se lépe vyjádřila kulturní sounáležitost složky společnosti celou společností.

²⁰ BURYÁNEK, Jan. *Interkulturní vzdělávání II : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2005. Str. 141–169. [online]. [cit. 2007–07-12].

²¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník* . 1. vyd. Praha : Portál s.r.o., 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

Jiní teoretici jako Krech, Crutchiled a Ballachey, jež ve své stati uvádí Smolík, za subkulturu považují tu část celkové kultury společnosti, která je typická pro některou výšeč společnosti.²² R. Stark subkulturu definuje jako: „kulturu uvnitř kultury; skupinu, která udržuje nebo rozvíjí soubor vlastní víry morálky, hodnot a norem, který je obvykle obměnou těch samých v dominantní kultuře.“²³ R. R. Bell chápal subkulturu mládeže „jako relativně koherentní sociokulturní soustavy, které v rámci společnosti představují svět sám pro sebe.“²⁴

Souhlasit bychom mohli také s tím pohledem na subkulturu, že subkultura tvoří alternativní prostředí nebo alternativní systém pro některé jedince, kteří pocítují v určitých situacích tlak sociálního systému a cítí se omezováni při naplňování svých tužeb a nehodlají-li se tomuto tlaku okolí přizpůsobit, vytvářejí subkulturu.²⁵

Druhé pojetí subkultury vymezuje subkultury dalo by se říci tak, že poukazuje na rozdílnosti, odlišnosti subkultury od kultury v té které společnosti většinové, zde se pak i můžeme vrátit k sociálním deviacím, kriminalitě (viz výše).

Vycházejíc z tohoto pojetí T.H. Holmes definuje stručně subkulturu jako skupinu, která je součástí širší kultury, ale má své odlišné normy, hodnoty a životní styl.²⁶ Další pojetí se opírají o to, že subkulturu lze smysluplně vymezit a pochopit pouze ve srovnání s hodnotami, chováním a životním stylem převládajícím v dominantní kultuře, jíž je subkultura součástí. S tím, že čím komplexnější je kultura a čím diferencovanější je populace, tím pravděpodobnější je vznik různých subkultur.²⁷

---

²² Smolík

²³ Geist, B.: Sociologický slovník s. 474

²⁴ Polís : Podpora sociálně-integračních politik a služeb [online]. 2008 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=14>>.

²⁵ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Subkultura homosexuálů v Brně. Sociologický časopis, Praha : Sociologický ústav AV R, 36, 3, od s. 317-332, 15 s. ISSN 0038-0288. 2000

²⁶ BURYÁNEK, Jan. *Interkulturní vzdělávání II : projekt Varianty*.

²⁷ tamtéž

Míra rozdílnosti subkultury od celé kultury, jíž JE součástí, je jednak pohyblivá, a jednak se může minimálně odlišovat nebo může být zcela v opozici proti celé kultuře, zde se dá mluvit o protikultuře, kontrakultuře. Velikost a charakter rozdílů je dán celou řadou faktorů, jako je věk (tzv. mládežnická kultura), povolání včetně přípravy na ně, náboženství (sekty, rituály), původ, národnost, etnikum, rasa, sociální pozice, sociální stratum, zájmy, sociální instituce, segregace atp. Při větších odlišnostech subkultury (zejména takových, které lze charakterizovat jako protichůdné celé kultuře) vzniká napětí a konflikty, které nezdědka ústí do značně dramatických situací.²⁸

Termín subkultura se v tomto pojetí vztahuje také na specifickou skupinu, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot vzorců chování a životního stylu, i když se podílí na fungování širšího společenství. Některé subkultury mají tendenci k vědomému sebeuzavírání, k utváření skupinových subkulturních hranic, které plní funkci sebeudržení a sebeobrany.²⁹

Co se týče kontrakultury a jejího chápání, tak nejen (rozsáhlé) odlišnosti mohou být základním indikátorem subkultury, ale také vědomý antagonismus toho, v co širší společnost věří nebo co sdílí. Jinými slovy stojí-li daná skupina lidí v opozici proti celé kultuře, dá se za určitých podmínek definovat jako subkultura.³⁰

Pro subkultury je charakteristické, že se vymezují vůči širší dominantní kultuře jak odklonem od majoritních myšlenkových, kulturních a politických proudů, ale i vnějškově prostřednictvím životního stylu a specifického odívání. Životní styl odpovídá deklarované odlišnosti a vlastním subkulturním hodnotám. Příkladem může být vegetariánství a veganství respektující ostatní živé tvory, jejichž subkulturní manifestací je radikální hnutí Straight edge.³¹

---

²⁸ Geist, B.: Sociologický slovník s. 474

²⁹ Smolík

³⁰ KUPKA, Petr. *Úvod do studia subkultur mládeže v Bělorusku : Konceptuální východiska* [online]. 2003 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=archiv>>. ISSN 1214-7737.

³¹ BURYÁNEK, Jan. *Interkulturní vzdělávání II : projekt Varianty*.

Výše zmíněný specifický styl odívání se dá rozšířit na různé jiné formy sebeprezentace jako je zdobení těla, make-up, účesy. I když se domnívám, že je nutno říci, že právě tato manifestace subkultury je na první pohled tím nejpatrnějším projevem identity, ale je také velmi zavádějící. Holá hlava ještě nemusí být indikátorem člena subkultury skinheadů, stejně jako dlouhé tmavé vlasy přes oko spolehlivě neindikují člena módní subkultury emo.

2.2.1 Druhy subkultur

Subkultury by se daly rozdělit do skupin a to:

- za prvé na subkultury sociální
- za druhé subkultury módní
- za třetí na subkultury jiné.

Do subkultury sociální patří bezdomovci, narkomani, prostitutky a sociální skupiny, které by se daly označit jako zločinné subkultury. Vznik těchto subkultur je podle některých autorů až sekundárním procesem patologických jevů. Nejprve jedince zasáhne problém: nemá kde bydlet, nemá peníze na obživu, dostane se na ulici a teprve pak se stává součástí subkultury – automaticky po dosažení nějakého sociálního statusu.³²

---

³² ERDINGER, Michael. *Protein : Nejen internetový časopis YMCA v ČR* [online]. 2001 , 03.06. 2009 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ymca.cz/protein/view.php?cisloclanku=2006011515>>.

Další teoretici jako E.H. Sutherland vycházejí premis, že zločinné chování je naučeno a je naučeno sociálním učením tj. je naučeno v interakci s osobami v procesu komunikace. Dále, že toto učení se probíhá v malých sociálních skupinách a že naučení se zločinnému chování zahrnuje nejen techniky spáchání zločinů, ale také specifické řízení motivů, tendencí a rozumových vysvětlení a postojů. To by tedy znamenalo, že zločinnému chování se lze naučit přenosem kultury. Avšak nevysvětluje jeho vznik, ale pouze to jak se toto zločinné chování reprodukuje, když už ve společnosti existuje.³³

I Cohen se zabýval zločinnými subkulturami a pojetí subkultury, které ve své knize použil, ukazuje, že skupina má schopnost rozvinout, přenést a určitým způsobem i zvěčnit deviantní hodnoty a normy (alespoň po určité časové období), a ty pak zapřičiňují, že trestné jednání přetrvává. Podle Cohena jsou delikventní subkultury charakteristické svým chováním, které je neužitečné, zlovolné, negativistické. Podle Cohena je chování gangů charakterizováno neustálými výpady proti sociálnímu pořádku, který je pro ně irelevantní a mimo dosah chápání těchto chlapců z delikventních subkultur.³⁴

Do skupiny sociálních subkultur by se dala zařadit i subkultura chudoby. Okolo tohoto tématu panuje dle mého názoru poměrně značná názorová nevyjasněnost, kterou dokumentuje např. Toušek³⁵, a to zvláště z toho důvodu zda existuje kultura nebo subkultura chudoby, což zase závisí na tom, jak který vědec chápe pojmy *subkultura* či obecněji – kultura a zda lze vůbec najít odlišné znaky v podobě hodnotového systému u lidí žijících v prostředí chudoby.³⁶

---

³³ SCHMEIDLER, Karel. Vytváří určité prostředí města, městské čtvrti či ulice predispozice ke kriminálnímu jednání?. *Kriminalistika* [online]. 2001, roč. XXXIV, č. 1 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/archiv.html>>.

³⁴ tamtéž

³⁵ TOUŠEK, Ladislav. *Kultura chudoby* [online]. 2005 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/webzin/kultura-chudoby>>. ISSN 1801-8807 .

³⁶ tamtéž

Důležitým znakem sociálních subkultur v porovnání s druhou skupinou, mám na mysli subkultury módní, je to, že jsou poměrně trvalejšího rázu, neovlivňují je módní trendy narozdíl od subkultur módních, které vznikají a zanikají, dalo by se říci s jednou dvěma generacemi, lidé v subkulturách sociálních mnohdy uvíznou na celý život. Subkultury sociální ve společnosti jsou a budou, tak jako ve společnosti byla je a bude prostituce, chudoba, drogy nebo zločinnost a násilí.

Jak už jsem zde nastínila subkultury tvořící druhou skupinu, subkultury módní, jsou svázány s aktuálními módními trendy ve společnosti a jejich vznik a zánik taktéž. Trvalost tedy není jejich dominantním znakem a často jsou omezeny jednou či dvěma generacemi. Subkultury jsou spjaty hlavně s obdobím dospívání a dá se tedy mluvit o subkulturách mládeže.

Tyto módní subkultury mládeže podle Syrového tvoří přirozené prostředí na pozadí vrstevnických skupin, které poskytují dočasný azyl v období hledání jedince.³⁷ I z mých vlastních zkušeností vím, že v tomto období je typická věc, že člověk touží mít nějaký světový názor a být zabezpečován o své pravdě. Touží někam patřit s někým se identifikovat a zároveň odlišovat. Řečí dnešních členů subkultur mládeže bychom mohli říci, že touží být „in“ a v tomto je subkultury svou funkcí přechodného kulturního azylu podporují. Důležitým prvkem stojícím za povšimnutí módních subkultur, je jejich velká manifestace, jak už jsem uvedla výše – zdobenění těla, styly oblékání atd. Jako příklad těchto subkultur by se daly uvést subkultury spojené s hudbou a životním stylem jako je Hippie, Techno, Hip hop nebo squateři, graffitířáci, skejtři, skinheadi, neonacisti aj.

Do třetí skupiny by se daly zařadit subkultury jiné, které svými charakteristikami nespádají mezi výše zmíněné skupiny, jako jsou subkultury profesní, umělecké, náboženské, sportovní a další.

---

³⁷ Smolík

2.3 *Znaky subkultury*

Vzhledem k výše zmíněným vymezením a definicím subkultury bych si tedy na tomto místě dovolila vypíchnout nejdůležitější znaky subkultury, na základě kterých jsem prováděla výzkum radioamatérů.

První znak by se dal na základě výše zmíněných definic vymezit tak, že nositelé subkultury jsou menší, víceméně přesně vymezené skupiny, které jsou součástí vyššího celku kultury obecné. To chápu v tom smyslu, že pakliže se nejedná o kontrakulturu, nebo protikulturu, jakožto variace subkultury, které se antagonismem ke kultuře majority vyznačují, příslušníci subkultury jsou zároveň nositelé kultury v obecném smyslu a kultury té které společnosti, v níž žijí. Jinými slovy, v rámci majoritní společnosti a její kultury jsou schopni zastávat a také zastávají role, které jim na základě jejich statusu v majoritní společnosti byly přisouzeny například manžel, otec, nadřízený, soused atd. Tudíž členové subkultury i přes své členství v subkultuře JSOU, dle mého názoru, zároveň nositelé kultury majoritní.

Jako druhý znak subkultury bych označila to, že pokud je subkultura součástí kultury v obecném smyslu, pak má stejně jako kultura v obecném smyslu stejné složky. Na mysli mám složky materiální, duchovní a normativní. Materiální složkou můžeme rozumět uspokojování potřeb, výroba, technologie, spotřební předměty, domy, obydlí, duchovní složkou zvyky, symboly, morálku a hodnoty a normativní složkou bychom mohli rozumět normy a pravidla, upravující, které chování je v dané společnosti žádoucí a které nikoliv

Třetí znak je podle mého názoru takřka stěžejní a dal by se vymezit jako vědomí odlišnosti. Tedy si pod ním lze představit to, že alespoň v některých aspektech ve výše zmíněných složkách se subkultura odlišuje od základní kultury. Tuto odlišnost já nahlížím ze dvou hledisek na odlišnost, která je vnímána nositeli subkultury – chtějí se odlišovat nebo dle jejich pohledu se odlišují od kultury majority a na odlišnost, kterou vnímají druzí, kteří nejsou členy subkultury, tedy okolí -považují členy subkultury v některých aspektech za odlišné. Některé subkultury mají tendence se uzavírat do sebe a tím podle mého názoru i posilovat ve svých příslušnicích vědomí odlišnosti, i když okolí tuto odlišnost nemusí tak markantně vnímat. Na straně druhé může být případ, kdy nositelé subkultury svou odlišnost nemusí výrazně pociťovat nebo deklarovat, a přesto okolí může pohlížet na subkulturu jako na velmi odlišnou nebo může mít vůči této subkultuře ustálené předsudky.

Za další znak by se dal podle mého názoru považovat i specifický jazyk a symbolika. Tento znak se projevuje v komunikaci s ostatními nositeli subkultury a je protkán slangovými výrazy té které subkultury, které mohou být v různé míře více či méně srozumitelné „nenošitelům“ subkultury. Specifický jazyk podle mého názoru souvisí s výše zmíněnou odlišností, dle mého názoru ji svou srozumitelností buď posiluje nebo zeslabuje, záleží na tom, jak moc či málo je okolí (ne)srozumitelný. Otázkou pro mě je, zda vytvoření specifického jazyka nemůže být v některých případech účelné k vytvoření hranic mezi subkulturou a jejím okolím. Jako příklad by podle mého názoru mohly sloužit některé subkultury skinheads, neonacistů, kde by specifický jazyk, zabránil srozumitelnosti jejich ideologií okolí, které jejich ideologie nesdílí nebo od kterého by mohla hrozit nějaká forma represe v souvislosti s neslučitelností jejich názorů a ideologií se zákony, platných v té které společnosti. Specifická symbolika se projevuje mnoha způsoby. Jeden příklad za všechny – dnes mezi mladými tolik oblíbené odznáčky, které nosí na oblečení, batůžcích atd.

Pátý znak by se dal pojmenovat jako relativní stálost v čase. Relativní proto, protože některé subkultury, jak už jsem uvedla výše, bývají svázány s jednou maximálně dvěma generacemi, nebo jsou spjaty s módními trendy a jejich trvání není tak dlouhé jako u už také zmíněných subkultur např. sociálních nebo náboženských, které nezávisí na módních trendech, ale jsou spíše výslednicí změn ve společnosti a nebo vznikly na pozadí jevů, které jsou ve společnosti od nepaměti (prostituce, násilí atd.).

Za šestý znak subkultury považuji to, že subkultura není vázána na místo. Tím pádem, by měla být rozšířená nebo lépe rozšířitelná kdekoli se stejnými znaky. Ačkoli někteří teoretici jako druh subkultur označují subkultury lokální, jejich znaky myšleno ty, které jsem zmínila výše by měly i subkultury lokální mít, jako je odlišnost od subkultury hlavní nebo struktura (materiální, duchovní, normativní složka) totožná s kulturou v obecném smyslu viz výše.

Za znak, který by se dal označit i za přínos subkultur, pokud lze o tom v souvislosti s konceptem subkultury takto hovořit, je to, že subkultury mohou oživit majoritní kulturu o nové neotřelé nebo pozapomenuté hodnoty a vzorce chování. Subkultury mohou být také leckdy podhoubím nových kulturních a sociálních trendů, které by se později mohly uplatnit. Nutno říci, že zde mám na mysli příklad subkultur spjatých se životním stylem jako je vegetariánství nebo veganství, které ve své podstatě mohou obohatit majoritu svým zodpovědným postojem ke zdraví těla i ducha a rozhodně z toho vylučují subkultury, které nesou označení jako deviantní spjaté s anomielemi ve společnosti jako je zločin, násilím drogy atp.

3 Sociální skupina a skupinové role

3.1 Sociální skupina

Vzhledem k tomu, že výzkumná otázka, tak jsem si ji položila, zněla: Jakými znaky je možné charakterizovat subkulturu radioamatérů, tak jak se s ní setkáváme prostřednictvím radioklubů je nutné se také zaměřit na radioklub jako na sociální útvar určitého typu.

Protože je radioklub tvořen členy, kteří se navzájem znají, navzájem spolu komunikují a je mezi nimi interakce, protože se společně podílejí na činnostech, které vedou ke společnému výsledku je podle mého názoru radioklub příkladem malé skupiny³⁸, tak jak ji definuje např. Nakonečný, nebo Baumann, který klade důraz na tzv. psychologické pojítko.³⁹ Malé skupině jako je radioklub pak odpovídají jím popsané znaky:

1. vztahy mezi členy jsou navzájem závislé – chování jednoho člena ovlivňuje chování každého jiného člena
2. členové mají společnou ideologii (soubor názorů, hodnot a norem), které reguluje jejich vzájemné vystupování
3. členové se prožívají jako k sobě patřící
4. členové se explicitně definují jako k sobě patřící
5. sledují společné cíle
6. sdílí normy a předpisy chování pro určitou oblast činnosti

naproti tomu se pak dají identifikovat znaky, které pro radioklub jako malou skupinu tolik neplatí jako:

- jsou prostorově nebo časově odděleni od ostatních
- mají mezi sebou více interakcí než navenek
- identifikují se se společnou vztažnou osobou

---

³⁸ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha : Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-6970-7. s. 215

³⁹ BAUMAN, Zygmunt. *Sociologie*. [s.l.] : [s.n.], 1966. ? s s. 172

Z hlediska třídění malých skupin lze skupiny dělit na formální a neformální a pak také na členskou a referenční. Přičemž je klíčové u formální/neformální skupiny, zda je integrována psychologicky (neformální) nebo zda je integrována na základě formálně stanovených úkolů (formální). U skupin referenčních a členských je zase podmínkou dělení to, zda jedinec k této skupině přísluší a nebo by příslušet chtěl a nebo nechtěl.

Skupinovou příslušnost pak vidí Nakonečný jako jednu z životních nutností, provází člověka celý život a celý život se člověk cítí být příslušníkem nějaké skupiny. Člověk se rodí do určité rodiny, která jej vpravuje do života, dostává se mu zde první výbavy pro život vůbec (návyky, řeč, role, hodnoty atd.) Později se stává příslušníkem školní třídy, pracovní a zájmové skupiny, zakládá manželství a vlastní rodinu.

Tato celoživotní příslušnost je podle Nakonečného oproti Wiatrovi⁴⁰ současně zdrojem celoživotních vazeb, které jsou pak zdrojem nové determinace, sociálních vlivů této skupinové příslušnosti. Základní funkcí malých skupin podle Nakonečného je to, že člověku umožňují uspokojování jeho sociálních potřeb. Skupina pak poskytuje svému příslušníku nejen určitá uspokojení, ale také srovnávací rámec pro jeho postoje a jednání, utváří jeho pojetí „sociální reality“ a jeho sociálních rolí.⁴¹

3.2 Skupinové role

Jestliže sociální role je očekávaný způsob chování, který se váže k určitému sociálnímu statusu, pak skupinová role se dá definovat jako role (způsoby chování), které jsou aktuální pouze ve skupině. Každý člověk k nějaké roli intuitivně tíhne, má nějakou „oblíbenou“ roli a poté i sekundární nebo terciární roli.⁴²

---

⁴⁰ WIATR, Jerzy J. *Úvod do systematické sociologie*. Sládková Eda. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 356 s. Knižnice sociologické literatury., s.66

⁴¹ Nakonečný, s. 217

⁴² Přednášky Ladislava Rýznara, Psychologie osobnosti 2007

Každá osoba hraje více rolí a to jak nezávisle (student ve škole, zákazník v obchodě, zaměstnanec v práci), tak souběžně (např. otec a manžel v rodině). V některých situacích dochází ke konfliktu rolí, kdy jsou očekávání spojená s jednou rolí jedince v rozporu s očekáváními, která se vážou k roli jiné.⁴³

Ne všechny role jsou vnuceny okolnostmi nebo uloženy; role vykonávané jedincem v různých sociálních skupinách jsou výrazem jeho osobnosti. Předpoklady pro volbu rolí jsou tudíž vlohy, schopnosti, temperament a charakter. Role ve skupině se dají rozdělit např. podle významu, který pro skupinu mají na výkonové role a socioemocionální role, obě tyto skupiny rolí jsou pak pro efektivní fungování týmu potřeba. Výkonové role jsou orientované na provedení úkolů, funkčnost skupiny, její produktivitu, kdežto socioemocionální role slouží spíše pro stmelování týmu.⁴⁴

Se sociální rolí je spjatý sociální status, jakožto stupeň společenského ocenění, vyjadřující postavení člověka ve společnosti potažmo ve skupině nebo chcete-li role je podle Lintona činná stránka statusu.⁴⁵ Status zase naopak může nést i celá skupina lidí – etnická skupina, rodina, Vztah mezi různými sociálními statusy vymezuje sociální role.⁴⁶ Rozhodující korelaci pro status pak Nakonečný vidí to, jak jedinec přispívá k dosahování cílů skupiny, přímo či nepřímo.⁴⁷

---

⁴³ Přednášky Ladislava Rýznara

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ SOUKUP, Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2000. 229 s. ISBN 80-7178-328-5 s. 92

⁴⁶ Přednášky Ladislava Rýznara: *Psychologie osobnosti*, 2007

⁴⁷ Nakonečný s.231

4 Rozpracování výzkumných otázek

„Jakými znaky bychom mohli charakterizovat subkulturu radioamatérů, tak jak se s ní setkáváme prostřednictvím radioklubů“?

Před vlastním terénním výzkumem pro mou diplomovou práci jsem vycházela z premisy, že pokud mají radioamatéři tvořit subkulturu, měly by pro ně být některé znaky subkultury klíčové, tak jak jsem je výše v teoretické části popsala. Jinými slovy vycházela jsem z toho, že subkultura je charakteristická jistými znaky, jež by měla konkrétní skupina nést nebo vykazovat alespoň do určité míry, aby se, v tom kterém konkrétním případě, o ní dalo uvažovat jako o subkultuře. Později při vlastním terénním výzkumu jsem se již spíše zaměřila na to, co je vlastně pro radioamatéry charakteristické z jejich vlastního pohledu, a jak oni sami určité konkrétní znaky jako charakteristické či nikoli vnímají.

4.1 1. znak subkultury

Jako první jsem vybrala znak, který se dá stručně popsat tak, že nositelé subkultury jsou menší, víceméně přesně vymezené skupiny, které jsou součástí vyššího celku kultury obecné. V konkrétním případě radioamatérů se tento znak vyskytuje v plné míře, tak jak jsem ho popsala na jiném místě této práce. Ať už jde o to, že radioamatéři ve vztahu ke kultuře většiny nebo kultuře v obecném smyslu nestojí v opozici. Jejich vztah k hodnotám majoritní kultury v žádném případě úmyslně a cíleně není v pozici antagonismu. V intencích kultury většiny jsou jejich nositeli stejným způsobem jako jejich okolí.

Při svém terénním výzkumu jsem nenarazila na žádného radioamatéra, který by se záměrně neztotožňoval s kulturou majoritní společnosti a nebo stál vůči ní dokonce v opozici. Myslím si, že i kdyby se někdo takový našel, ostatní radioamatéři by ho zřejmě neakceptovali jako svého radioamatérského „druha“, jednak protože se s kulturou majoritní společnosti opravdu ztotožňují a za druhé protože identita radioamatérů není postavena na tom, že radioamatér stojí v opozici vůči hodnotám majority. Radioamatéři v rámci majoritní kultury a společnosti, ve které žijí jsou její integrovanou a socializovanou součástí.

Dále stejně jako ostatní zastávají role, které souvisí s jejich pozicí a statusem ve společnosti majority. Jsou stejně jako ostatní lidé v jejich okolí manželi, otci, syny atd. nebo nadřízenými. Identita radioamatéra není v rozporu s žádnou z těchto rolí v obecném smyslu nebo náplní té které konkrétní role.

Na tomto místě by však stálo za to se zmínit, že jediný problém nastává, jsou-li tyto role náročné na čas, který se jim musí věnovat. Například role otce malého dítěte je na čas náročnější než role syna a může nastat „konflikt rolí“, kdy je například nějaký důležitý radioamatérský závod a nebo to tzv. hodně dobře někam „chodí“, to znamená, že se daří udělat mnoho atraktivních spojení, a zároveň může být potřeba zastávat podle názoru okolí radioamatéra tu roli, kterou jeho okolí od něj očekává. Často také radioamatéři rádi popisují, jak musí být někdy velmi vynalézaví, v tom, jak skloubit nutné zastávání rolí a svou vášeň pro vysílání, tak aby bylo možné oboje, často plánují pracovní cesty, studijní stáže a dokonce rodinné dovolené tak, aby dané místo bylo z hlediska radioamatéra atraktivní, dala se z něj navazovat dobrá spojení a hlavně, aby měli možnost si s sebou vzít antény, a pak je na místě instalovat. Také jsou ochotni obětovat osobní pohodlí, jen aby si mohli ve vybrané destinaci zavysílat.

„To si radši nevezmu víc než dvoje trenýrky a chodit budu bez ponožek, jen aby se mi do kufru vešlo rádio a nebo nejedu nikam bez rádia!“

„Víš jak se pozná radioamatér na dovolený? Nekouká po památkách a okolo, co kde je, ale nahoru po anténách a vždycky ví, jaký jsou v okolí radiokluby.“

Dnes 20.5. po ránu byly mé antény schované mezi oleandry prozrazeny... Vše mám během dneška sundat. Přišli zase Ti stejní důležití pánové a mocně klepali na dveře mého pokoje, při jejich odchodu jsem jen prohodil stupid men. (úryvek z blogu radioamatéra na pracovní stáži na ostrově Grand Canaria)⁴⁸

---

⁴⁸ Příspěvatelé blogu Prdec, EA8/OK1ZHS Gran Canaria, AF-004, [online], Prdec-Pardubice Hradec, <http://www.prdec.cz/>, <<http://www.prdec.cz/>>.

Také radioamatéři odpovídají znaku přesně vymezené skupiny, ačkoli mají radioamatéři spletitou strukturu, je zde poměrně jasné, kdo je radioamatér a kdo ne. To, co tvoří hledisko pro to, kdo je radioamatér, je podle radioamatérů sama radioamatérská činnost, úspěšné složení zkoušek k obdržení Radioamatérské koncese, dále to může být i přidělení značky, členství v Českém radioklubu atd. Sami to definují:

„Podle mě je radioamatér ten, co má koncesi a věnuje se tomu sportu a je jedno v jaký oblasti.“

Hledisek, pro to kdo je radioamatér, je tedy více a sami radioamatéři jsou rozdělení na více skupin, právě podle toho, jakou z těchto činností preferují.

Základem jejich aktivit přitom zůstává stále telegrafický provoz CW na velké vzdálenosti a snaha o navázání spojení se všemi zeměmi co na světě jsou. Je jich uznáváno asi 330. Také jednou z jejich dalších náplní činnosti je dorozumívání pomocí mluveného slova tzv. phone a provádí se převážně v angličtině.

Dále se mnoho radioamatérů věnuje závodní činnosti, zjednodušeně o tom můžeme říci, že jde o to, že vyhrává ten, kdo naváže za určitou dobu nejvíce spojení, na co největší vzdálenost. Například lze za 48 hodin udělat 2000 spojení do 180 různých zemí. Tady se už setkáváme s radioamatérským sportem, vítězové dostávají diplomy a jiná ocenění a dokonce se dá mluvit i o adrenalinu, pro některé závodníky je to ten hlavní důvod, proč vysílají. Mohou totiž dosáhnout vítězství, prestiže, uspokojení z dobrého výkonu. Tato skupina musí disponovat značně vysokými anténními stožáry a velmi silnými vysílači, skoro jako menší rozhlasová stanice. Ale také je možné soutěžit jen tak pro radost s malým výkonem, na co největší vzdálenost.

Někteří radioamatéři zase milují povídání si v různých kroužcích v rámci České a Slovenské republiky. Jiní se spokojí zase s tím, že si povídají na velmi krátkých vlnách různými ručními pojítky. V tomto případě bývá dosah několik desítek kilometrů. Další skupina se zabývá různými druhy digitálních provozů. Přenášejí rádiem obrázky, textové soubory, mapy a další informace, to je tzv. packet radio, které fungovalo dokonce ještě předtím, než byl internet, ale velikost přenášených dat je bohužel velmi omezená oproti dnešnímu internetu.

Sami radioamatéři z radioklubu OK1KCI tuto rozrůzněnost oceňují, to že ne všichni radioamatéři preferují tu samou činnost považují spíše za přínos, než aby pocíťovali dichotomii My x Oni, ve vztahu k jiným skupinám radioamatérů preferujících např. phone a nebo packet radio atd. I když mezi radioamatéry panuje veliká interskupinová solidarita, které se ještě na jiném místě této práce budu věnovat, samozřejmě se ani tady nevyhnuli diskuzím o tom co je to „pravé radioamatérství“ zda „CW“ nebo „phone“, o přílišném přetechnizování světa radioamatérů, kdy je už internetu ve spojení s virtuální komunikací příliš a vytrácí se podle nich „romantika radioamatérství“:

„Asi jsem staromilec, kterého přitahuje romantika spojení, QSL lístky a přátelství mezi amatéry. Mám rád CW i když telegrafii pořádně neumím. Mám rád papírové QSL lístky, rád se nimi kochám. Asi jsem ve svých skoro 26 letech dědek, hi hi.“ (převzato z blogu radioamatéra OK2CQR)⁴⁹

---

⁴⁹ OK2CQR, Blog OK2CQR, [online]. 2007 [cit. 2009-06-01] <<http://www.ok2cqr.com/?q=kam-smeruje-hamradio>>.

Sami k tomu říkají, že je dobré, pokud má každý radioamatér trochu jiné zájmy, protože může být v kolektivu radioamatérů prospěšný svou specifickou činností. Tato skutečnost je zvláště patrná při pořádání společných akcí (radioamatérské závody, soutěže pro mládež apod.), kde má každý své nezastupitelné místo. Bylo by dle jejich názoru asi dost zbytečné nutit někoho kupř. do vysílání, když to není úplně jeho šálek kávy, při tom může být užitečný v podpůrné činnosti (doplňování benzínu do agregátů, stavba stožárů, údržba vozového parku apod.) pro radioklub během závodů. Existuje samozřejmě celá řada univerzálních radioamatérů, kteří jsou schopni zastat celou řadu činností, jako je stavba zařízení pro provoz na pásmech, samotný provoz na pásmech, údržbu zařízení, výrobu stožárů aj., kteří jsou pro radioklub pak dle jejich mínění nedocenitelným přínosem a pak mají i velmi vysoký status, založený právě na jejich všestranné odbornosti, která je mezi radioamatéry vysoce ceněna.

4.1.1 Radioamatér není amatér

Na tomto místě je také podle mého názoru důležité reflektovat tu skutečnost, že právě samotné označení radioamatér je velmi nepřesné a podle mého názoru může vzbuzovat dokonce pohledy úkosem nebo stereotypní představu o náplni činnosti radioamatérů, ale právě toto je velmi zavádějící, protože, jak už jsem uvedla výše, vzhledem k vysoce specializovaným znalostem potřebným k vysílání, uskutečnění samotného vysílání (stavba zařízení pro přenos vln), radioamatér žádným amatérem vůbec není. Sami radioamatéři jsou si vědomi této zavádějící nálepky a svoje pojmenování vysvětlují takto:

"Radioamatér" není někdo, kdo o radiu nic neví, jak by si mnozí mohli myslet, ale slovo amatér znamená, že se radiotechnikou zabývá pouze ze záliby a pro sebevzdělání a nikoliv profesionálně. Cílem je sebevzdělání, zábava a mnohdy také napětí." ⁵⁰(úryvek z blogu radioamatéra)

---

⁵⁰ MATOCHA, Tony. *Personal website of Tony Matocha* [online]. 2008 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://tonyczech.cz/tom/hamprovoz.html>>.

Nebo podobné vysvětlení nejen označení ale i činnosti:

„Je to zájmová činnost, koníček, hobby jako je třeba střelectví, horolezectví, potápěči a podobně. Část slova „amatér“, označuje že se tato činnost dělá zájmově, neziskově, dobrovolně. Náplní činnosti je v první řadě navazování spojení pomocí radiových vln, jež objevil v roce 1895 pan Marconi se svými předchůdci Maxwellem a Hertzem“ (úryvek z blogu radioamatéra)⁵¹

4.2 2. znak subkultury

Za druhý znak konstruující subkulturu považuji to, že subkultura má stejně jako kultura v obecném smyslu stejné složky, a to složku materiální, duchovní a normativní.

4.2.1 Materiální složka

Pokud za materiální složku považujeme např. uspokojování potřeb, výrobu a technologii, spotřební předměty, domy obydlí, pak se tato složka jako taková u radioamatérů vyskytuje a z toho důvodu, že se jedná většinou případů o hmatatelné věci, není tak obtížné tuto složku kultury znak u radioamatérů vysledovat.

Co se týče výroby, technologie, spotřebních věcí atd. jsou v tomto ohledu radioamatéři velmi produktivní. Pro radioamatérskou činnost jsou technická zařízení nezbytnou nutností, bez toho, že by si sami spoustu věcí vyrobili, by nemohli svou zálibu vůbec provozovat. Zařízení pro vysílání a jinou činnost jsou velmi často prostředkem směny a dělby práce. Odborníci na radioelektroniku jsou mezi nimi velmi vysoce ceněni, protože dokáží z dostupného materiálu vyrobit řadu vynikajících a potřebných zařízení, která by jinak byla pro mnoho radioamatérů nedostupná kvůli své ceně, a nebo jednoduše protože je žádný subjekt na trhu průmyslově nevyrábí. Pokud radioklub zabývající se provozem na velmi krátkých vlnách (VKV) a výš nemá dobré konstruktéry pro stavbu zařízení, musí počítat s tím, že se nebude v závodech umisťovat na předních místech.

---

⁵¹ *Radioamatéři v Sedlčanech OL9S/OK1OQH* [online]. 2009 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ol9s.sedlcany.cz/smysl.htm>>.

Jednotlivá zařízení pak jejich výrobci prostřednictvím svých internetových stránek a nebo prostřednictvím časopisů Radioamatér, Amatérské rádio aj. prezentují jako produkty svých zkušeností a dovedností a s jistou nadsázkou také lásky, perfektně postavené zařízení je pro ně doslova jako vlastní dítě.

Tento obor vyvíjení a stavění zařízení umožňujících vysílání nazývají radioamatéři ve svém slangu jako „bastlení“. Jedná se o aktivitu vyžadující specializované znalosti z oborů jako je elektronika, radiotechnika a mnohé jiné, tuto nutnost specializovaných znalostí zdůrazňuji na více místech této práce, ale je to z důvodu toho, že je alfou a omegou radioamatérství. Ta zařízení, která „bastlí“ staví nejsou totiž možná koupit a některá pak mají pro radioamatéry nevyčíslitelnou cenu. Bez těchto znalostí by pak stavba a vývoj zařízení nebyla možná a tato zařízení jsou pak zase nutná pro, to aby radioamatéři mohli vysílat a hlavně také zlepšovat své výkony. Radioamatér „bastlív“, který je opravdu šikovný, všude se totiž najdou ti, jimž se až tak nedaří, ale mají často velkou snahu, je pak mezi ostatními radioamatéry velmi vážený, vyjadřují se o něm s velkou úctou. Jak jsem měla možnost zaznamenat v radioklubu, kde jsem prováděla svůj výzkum, a kde byli dokonce nejméně dva členové s těmito schopnostmi, vysoce oceňují jejich přínos pro ně samotné a celý radioklub, který díky nimž dosahuje lepších výsledků.

Také je nutné říci, že radioamatéři se dosti zásadně v historii zasloužili o pokrok na poli vědy, ve své době předběhli profesionální vědce například v tom, že přišli na to, že se dají používat krátké vlny na daleká spojení, ačkoli v té době se vědci domnívali, že dlouhá spojení lze uskutečňovat jen pomocí dlouhých a možná středních vln. Na tomto příkladu za všechny je patrné, že i technologie a věda je doménou radioamatérů, kteří na tomto poli žádnými amatéry v podstatě nejsou.

4.2.2 Duchovní složka

Když se nejprve zaměřím na uspokojování potřeb, pokud tyto potřebu vztáhnou na radioamatérství v tom smyslu, že vysílání a vše ostatní s ním spojené by mohlo být prostředkem v přeneseném významu k uspokojování určitých nemateriálních potřeb, lze za určitých podmínek souhlasit s tím, že by toto mohlo spadat pod duchovní složku kultury, pokud uvažujeme o duchovnu jako o opaku materiálna.

Vezmu-li v úvahu např. potřebu sounáležitosti, tzn. někam patřit, mít někde přátele atd., pak lze říci, že skrze radioamatérství může být tato potřeba velmi dobře uspokojována. Například tím způsobem, že radioamatéři mají možnost být členy radioklubů, kde se pravidelně stýkají při různých činnostech souvisejících s radioamatérskou činností jako takovou, mám na mysli závody a jiné podobné aktivity, při nichž utužují vzájemné vztahy, v radioklubu, ve kterém jsem dělala terénní výzkum, se všichni znají a bez nadsázky se sami navzájem označují za přátele, stýkají se právě i mimo účely radioamatérské činnosti jako jsou různé oslavy nebo jen čistě posezení s přáteli. Ale je nutno říci, že i když spolu nejsou v tu určitou chvíli, kvůli vysílání nebo jiným záležitostem s tím souvisejícím, vždy se to po určité době stane ústředním tématem jejich zájmu a diskusí.

Dalším způsobem, který slouží k uspokojování potřeby sounáležitosti, jsou pravidelná setkání radioamatérů, která si sami organizují. Na těchto setkáních se potkávají radioamatéři ze všech koutů republiky, často s mezinárodními účastníky ze zemí jako je Slovensko, Polsko a jiné okolní státy, zvláště proslulé je tím radioamatérské setkání na konci srpna v Holicích, které pořádají radioamatéři z holického radioklubu pod záštitou Českého radioklubu a které, ač se nekoná relativně dlouho, si i za tu dobu vybudovalo obrovskou tradici.

Tato setkání jsou mezi radioamatéry velmi oblíbená a mají vždy velmi vysokou účast. Setkání slouží k tomu, aby se osobně setkali radioamatéři, kteří spolu sice komunikují pomocí radiových vln, ale osobně by se neměli možnost setkat jinak než tady, dále pak mají důležitou funkci při výměně zkušeností s radioamatérským provozem, stavbou antén, rádií atd. Méně zkušení mají skvělou možnost pochytit znalosti těch zkušenějších nebo si zde mají možnost pořídit nová zařízení za příznivé ceny, což je při cenách radioamatérských zařízení nezanedbatelná výhoda. V druhé řadě nebo možná dokonce v první, jde hlavně o to zase se setkat s přáteli-radioamatéry, o setkání v Holicích sami jeho účastníci mluví jako o radioamatérském svátku, jeden člen radioklubu kvůli němu oželel i atraktivní dovolenou v zahraničí. OK1TPW hodnotí setkání v Holicích jako:

„Tak vezmi si ty naše setkání, hlavně Holice myslím, tak to není nic jiného než setkávání přátel ve své podstatě.“

Radioamatéři pořádají setkání i mimo rámec republiky, kde se setkávají na mezinárodní úrovni. Zvláště oblíbená jsou setkání v Tatrách pro české a slovenské radioamatéry a nebo setkání ve Friedrichshafenu, které každoročně navštíví mnoho českých radioamatérů.

Další potřebou, která by mohla být skrze radioamatérství naplňována je potřeba úspěchu a s tím potřeba uznání od okolí. Tuto potřebu beze zbytku lze uspokojit právě pokud se radioamatéři věnují radioamatérskému sportu a jsou v něm úspěšní. I závodění má mnoho podob, mohou to být od malých závodů až contesty na 48 hodin. Za úspěchy se pak udělují diplomy, které mají pro zúčastněné velkou cenu. Když byla diskuze o tom, že by se diplomy přestaly tisknout, a že by se posílaly mailem, vyšlo najevo z mnoha příspěvků diskutujících, že by pro ně už neměly takovou cenu, jako když jsou ručně podepsány tím, kdo tyto diplomy uděluje. Nejen kvůli diplomu, ale hlavně kvůli uznání druhých a svému dobrému pocitu má smysl účastnit se radioamatérských contestů, časopis Radioamatér totiž v každém čísle shrnuje výsledky všech závodů, které se konaly V ČR, a z různých hledisek hodnotí účastníky. Závody se pak dají dělit do mnoha kategorií, podle toho, zda se vysílá na krátkých vlnách, nebo na velmi krátkých vlnách, pak také podle toho, zda jde o DX závod a pak také podle toho, jaké je působiště závodu, způsobu vysílání atd.

Závody na KV a VKV mají každý své příznivce, ale pak DX závody jsou atraktivní pro příznivce obojího provozu jak KV tak i VKV a i z pohledu laika může být zajímavé, to jakou co nejexotičtější stanici (vzdálenou či neobvyklou) se podaří závodníkovi zachytit a spojit se ní.

Z hlediska působiště závodu to jsou např. na KV dokonce celosvětové contesty např. *CQ World Wide WPX Contest* a *CQ World Wide DX Contest*, které vyhlašuje americký časopis *CQ Magazine*, v jednom z těchto závodů se právě na druhém místě na světě a prvním v Africe umístil člen radioklubu OK1KCI OK1CDJ, který vysílal z expedice v Alžírsku. Tímto umístěním, mezi jinými svými úspěchy, jen potvrdil svou roli špičkového „závodníka“ v radioklubu a jeho uznání, jak mezi členy radioklubu tak i mezi ostatními radioamatéry, kteří si o jeho úspěchu přečetli v Radioamatérovi, se tím jen zvýšilo. Na VKV se největší contesty pořádají v evropském měřítku ale vyhodnocují se v rámci jednotlivých zemí, tzn. pro účastníky je stejná doba závodu, ale pořadí se stanovuje pro ten, který stát zvlášť. Jen výjimečně se pořádá závod, který je, co týče účasti i hodnocení celoevropský. Z hlediska způsobu se dá rozlišit mezi CW a fone a i závody, které se dají označit za větší toto rozlišení kopírují a radioamatéři to reflektují:

„...Těch závodů je vyhlašovaných kupa, ale u těchle velkých je většinou telegrafní a phone zvlášť takže prostě jeden víkend celý svět pípá a jindy do toho zase jen řvou(smích)...“

Nejde ale jen o prestiž a uznání díky dobrým výsledkům při závodě, často jde jen o dobrý pocit, radost z vysílání ze spojení. Každý, ať už se jedná o radioamatéry jako celek nebo o členy radioklubu OK1KCI (OK1PA), může mít jiné osobní motivace a důvody, proč ho vysílání baví, pro někoho nemusí být výhra tak důležitá:

„Vysílám, protože mám radost ze spojení, že se dovolávám na jiný stanice, místění v tom hraje taky roli, ale dalo by se říct že až sekundární.“

Pro některé radioamatéry to byla ale podle jejich slov jediná šance, jak vyniknout ve sportovním soupeření s ostatními, protože na jiné sporty prostě neměli fyzické předpoklady (např. úraz, nemoc) a v radioamatérství potom dostali svou vysněnou šanci, což ovšem neznamená, že by radioamatérství bylo snad doménou lidí s fyzickým omezením. Některé závody jsou naopak náročné na dobrou fyzickou kondici, protože trvají i 48 hodin a vyžadují, aby jejich účastník byl bdělý. Možnost vyniknout je však pro tyto radioamatéry, alespoň na tomto poli, jedním z velkých přínosů radioamatérství.

4.2.2.1 Radioamatérská solidarita

Potřeba sounáležitosti a toho někam patřit je také naplňována skrze obrovskou solidaritu radioamatérů a to i celosvětovém měřítku, jak hned dále vysvětlím. Protože je uznáváno celkem asi 330 zemí, kde se lze s radioamatérstvím setkat, není proto kdekoliv na zemi těžké setkat se s nějakým radioamatérem. Jedinou zemí, kde mají radioamatéři problém a vysílat nemohou, kvůli tamějšímu režimu a jeho nařízením, je podle mých informací Severní Korea. Pozoruhodné je pak to, že v Číně je vysílání povoleno, ale zase je otázkou, jak moc je obsah vysílání kontrolován a komu vůbec je koncese udělována, a po dlouhá léta se nedalo udělat spojení do Albánie. Jeden z druhů radioamatérské činnosti je „DXing“, kde jde radioamatérům právě o to, udělat spojení do co nejexotičtější a nejbzdálenější země. Pak mezi sebou nebo prostřednictvím deníku porovnávají své nejcennější úlovky:

„Pro amatéry na krátkých (vlnách) jsou nejcennější takový ostrovy někde uprostřed moře který se mezi radioamatérama berou jako země a na ty se pořádají expedice.“ „Třeba včera jsem dělal na 50Mhz (6m) Israel a Kypr s použitím jednoduchý antény, to že je DX spojení a mam z něho radost.“

Díky DXingu potom radioamatéři navazují spojení s radioamatéry z různých exotických zemí a pak těchto kontaktů mohou využít. Sami radioamatéři při svých cestách, ať už za poznáním nebo na radioamatérských expedicích, jak už se zmiňuji na jiném místě této práce, sledují své okolí hlavně očima radioamatéra a proto jim neunikne jediná stopa po radioamatérovi v okolí, pro toho, kdo pozná radioamatérskou anténu, to není nikterak těžké, stačí se koukat nahoru po střechách, kde jsou většinou antény umístěné.

Sami radioamatéři pak vyprávějí historky, jak se na svých cestách do zahraničí dostali do potíží, a pomohl jim naprosto nezištně, právě jemu do té doby úplně neznámý „kolega“ radioamatér.

„Vedení residence se urputně brání jakékoliv instalaci. Ani prosba vedená mými dočasnými kolegy nepomohla. Nicméně jsem zkontaktoval člověka, který má být zodpovědný za KV směrovku naproti v budově. Vyklubal se z něj Baltasar EA8BVP... Večer se mám s Baltasarem sejít, tak aspoň podebatuji s osobou spřízněnou“.(z blogu OK1ZHS)

Solidaritě mezi sebou pocítují a hlavně deklarují vzájemnou výpomocí, ať už se jedná o vypůjčení zařízení a nebo pomoc před závody, kdy je potřeba přispět i fyzickou prací:

„Určitě, si myslím, že mezi námi funguje nějaká solidarita, když fakt něco potřebuješ, někdo ti vždycky pomůže, a to opravdu ve spoustě věcí, kolikrát bys to ani nečekala.“

Z výše uvedeného je patrné, že vedle zodpovědnosti, pracovitosti a sebezdokonalování, také solidarita a přátelství jsou mezi radioamatéry poměrně vysoce ceněnými hodnotami, na nichž subkultura radioamatérů velmi lpí, je to patrné např. při závodech, společné práci na úspěchu atd.

Solidarita a přátelství jsou přirozenými tmelícími prvky tohoto společenství a v neposlední řadě také tím, co dává celému tomuto světu radioamatérů smysl. Mám na mysli to, že ačkoli okolí radioamatéra často nechápe, proč je někdo schopný prosedět tolik hodin u rádia, a v podstatě do něj něco volat nebo vysílat Morseovkou, pak to, že tento radioamatér pocítuje vědomí sounáležitosti s ostatními radioamatéry a v jejich subkultuře cítí, že někam patří a že má opravdové přátele, s kterými má stejné hodnoty a ještě ho radioamatérská činnost posouvá dále v sebezdělávání, by v očích okolí radioamatéra mohlo tomu všemu dávat smysl.

Přirozeným protipólem je ale rivalita, které se nelze mezi radioamatéry vyhnout, a to především protože radioamatérství je v neposlední řadě pro mnohé radioamatéry sportem. Ke sportu také patří touha po dobrých výsledcích a po vítězství, tudíž se stává, že se proti sobě v touze udělat co nejvíce kvalitních spojení octne mnoho radioamatérů a navzájem se při závodě ruší. V některých případech je možné mluvit i o lehké nevraživosti mezi jednotlivými týmy.

„Rivalita se pozná při závodech, dost je to znát na závodech VKV, kde je poměrně na malém území ČR nasekaných hodně stanic, máme po Němcích největší účast ve VKV závodech a je nás českých amatérů jen 6000 a jich je 300000 !!!“

Ale zde je nutné poznamenat, že sami radioamatéři se snaží těmto situacím předcházet, také v rámci kodexu nazvaného HAM spirit, o němž se zmiňuji na dalším místě v této práci:

„Všichni máme pro závody špičkovou výbavu, takže si taky občas vzhledem k použitým výkonům vadíme, ale umíme se v rámci kompromisu domluvit, což je i trochu daný tou solidaritou .“

Nicméně na tomto místě musím zmínit případ, kdy mezi neskutečně přátelskou komunitou radioamatérů, jak se sami označují, nastal rozpor a to ohledně požadování zkoušek z telegrafie při skládání koncese.

Na mezinárodní radiokomunikační konferenci v roce 2003 bylo ujednáno, že již nebude požadována zkouška z telegrafie při skládání operátorských zkoušek. Do té doby musel každý radioamatér, který chtěl vysílat na krátkých vlnách (KV) složit zkoušku z telegrafie. K obdobné situaci již došlo v 70. letech, kdy byla zrušena zkouška z telegrafie pro radioamatéry pracující na kmitočtech nad 30MHz (VKV koncese). Tehdy se zvedla mírná vlna nevole, neboť radioamatéři, jenž tuto zkoušku museli složit se zřejmě podle mých informátorů cítili ošizeni a navíc považovali nové radioamatéry za „nedochůdčata nezpůsobilá k dobrému provozu“. To byla podle mých informátorů zřejmě trochu naivní představa. První VKV koncese umožnily rozšířit řady radioamatérů. Navíc v této době radioamatér procházel postupným vývojem od posluchače přes operátora klubové stanice, při němž získával cenné zkušenosti. Po revoluci v roce 1989 stále zůstávaly zachovány 4 koncesní třídy (A, B, C, D), přičemž právě třída D byla ona VKV koncese zavedená v 70. letech.

Jak již bylo řečeno, v roce 2003 dochází k výrazné změně, po níž je ponecháno rozhodnutí, o tom zda zkoušet telegrafii či ne, pouze na administracích jednotlivých států. Mezi první státy, které upravily své koncesní podmínky ve shodě s výše zmíněnou konferencí, patří Německo. Původní panické představy o tom, že dojde k zahlcení KV radioamatérských pásem VKV koncesionáři, se nenaplnily. K Německu se později přidala většina států západní Evropy.

V České republice docházelo rovněž k bouřlivým diskusím již od roku 2003. Avšak v té době existovaly dva tábory radioamatérů, jedni byli pro zrušení, jedni proti zrušení. Bohužel, podle slov mých informátorů, nejedno přátelství v té době přišlo na nějaký čas vniveč a stačilo prý k tomu málo, třeba jen přečtení názoru toho druhého v diskusních fórech na internetu.

„Spor byl jen v tom, že jedni tu telegrafii chtěli z mnoha důvodů zachovat a jedni nechtěli. Důvodů bylo na obou stranách několik.... Telegrafie zabere nějaký čas, než se jí dobře naučíš, což se mnohým nechtělo. A stejná strana vesměs tvrdila, proč se jí učit, když ji nebudu používat. S tím, že dobrého operátora nedělá jen znalost telegrafie. Naopak amatéři co na KV pásmech byli nechtěli přijít o exklusivitu, protože jim dalo víc práce se na KV dostat. Navíc probíhaly opět bouřlivé diskuse o tom, že VKV amatéři nemají pro KV dostatečné zkušenosti. Oba názory jsou trochu extrémní, že každý VKV amatér je neschopný a stejně tak že každý KV amatér je hvězda mezi operátory.“

Nicméně nové koncesní podmínky pro české radioamatéry připravené Českým telekomunikačním úřadem za přispění Českého radioklubu vstoupily v platnost v květnu 2005. Tyto podmínky umožnily koncesionářům třídy D vstup na KV pásma a přinesly nové koncesní třídy A a N, přičemž stejně jako jinde v Evropě k žádnému velkému stěhování VKV radioamatérů na KV pásma nedošlo. Podle mých informátorů je trochu škoda, že původní záměr, tedy ztraktivnější radioamatérského koníčku zjednodušením zkoušek, se nekonal. Stejně jako nedošlo k zahlcení KV pásem VKV radioamatéry, výrazně nestoupl ani počet radioamatérů. Za pozitivní přínos nových podmínek považují sami radioamatéři zavedení novické třídy pro radioamatéry od 12 let. I když dle názoru některých informátorů by touto třídou měl projít každý začínající koncesionář, přímou možnost složení neomezené koncesní třídy hodnotí někteří jako nešťastnou:

„Protože dřív Ti trvalo x let než jsi mohla složit nejvyšší třídu, bylo to podmíněný i doloženou aktivitou na pásmech. Čímž se víceméně eliminovala možnost, že se na pásmu objeví někdo bez jakýchkoliv zkušeností. Dneska přijdeš a uděláš hned nejvyšší třídu, máš k dispozici všechny pásma a vysoký výkon. Člověk, který před tím alespoň neposlouchal na pásmech a pustí se přímo do provozu, může nadělat na pásmu škodu...třeba nemá zkušenost z expedičním provozem a neví, že pokud jede stanice tzv. splitem, tak ji nesmí volat na kmítočtu kde vysílá.....tohle je takovej klasickej případ začátečníků, může se to stát i zkušenějšímu.....Záleží, jak rychle je pak někdo schopen se chyb vyvarovat, dřív byli amatéři vycvičení poslechem, takže na pásmo přišli jako zkušený amatéři, což dneska chybí“

4.2.3 Normativní složka

Pod normativní složkou subkultury radioamatérů by se dala zařadit jak psaná tak i nepsaná pravidla. Nejprve bych nastínila nepsaná pravidla a pak se zaměřím na stěžejní článek, kodex radioamatérů, tzv. HAM spirit a zákonné normy týkající se radioamatérů u nás.

Pokud bychom brali nepsaná pravidla velmi volně, dala by se jako nepsané pravidlo chápat i radioamatérská solidarita, ale to spíše jen ve velmi přeneseném významu, ale v podstatě v podmínkách ČR je pro radioamatéry charakteristickým nepsaným pravidlem, to že si mezi sebou radioamatéři bez ostychu automaticky tykají bez ohledu na věk a společenské postavení, a protože radioamatéry lze najít napříč celým spektrem profesí, není výjimkou případ, kdy si díky radioamatérství tyká student s emeritním profesorem, a to i ve škole, kdy spolu nevysílají. Toto tykání by pak mohlo mít více funkcí a významů, například posilování vazeb mezi radioamatéry tím, že při použití tykání by se mohla odstranit jakási formální hierarchie nebo posilování pocitu sounáležitosti, tím že tykání se běžně používá mezi osobami, které se znají a jsou přátelé, mezi kolegy v práci a nebo v rodině a tím může vznikat pocit „jsem mezi svými“.

Tykání mezi všemi radioamatéry je určitě účelné a užitečné pro samotné vysílání a to z prostého důvodu, protože při provozu phone, kdy do se rádia mluví a tak se navazují spojení, se používá angličtina, tím je i vykání znemožněno. Jak už jsem zmínila výše, při osobním styku si díky tomuto pravidlu podle mých informátorů, přenesenému z angličtiny, tykají bez ostychu také a to z důvodu tohoto nepsaného pravidla, ale také protože se znají prostřednictvím dříve navázaných spojení:

„Když se osobně setkají dva radioamatéři, tak se představí značkama a chovají se jak starý známý...taky se už třeba z toho pásma znají.“

Psané pravidlo, které si radioamatéři sami vytvořili a považují ho za velmi důležité a to nejen kvůli svému obsahu, ale hlavně z hlediska, toho, že by se mělo beze zbytku dodržovat, aby radioamatérství plnilo svůj účel, je tzv. HAM spirit. Tento HAM spirit označovaný samotnými radioamatéry jako mezinárodně akceptovaný morální radioamatérský kodex spatřil světlo světa v roce 1928 z pera Paula M. Segala W9EFA.⁵²

---

⁵² OK1XU. Český radioklub [online]. 1998 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/HAMSPIRC>>.

Sami radioamatéři cítí, že je důležité ho dodržovat, protože jen díky jeho dodržování předchází vážným problémům, jež by mohly nastat a to z důvodů, toho že jde o hobby, které je otevřené každému, na němž se celosvětově podílejí příslušníci všech národů, kulturních a náboženských tradic, sociálních skupin, různé úrovně výchovy a vzdělání. A tedy je nasnadě, že možnost zhroucení ve zmatcích způsobených neznalostí, nekázní a zlovůlí je veliká, a podle radioamatérů samotných se to díky důslednému dodržování HAM spiritů ještě nestalo. Míru dodržování sami radioamatéři odhadují na 90% např. v USA a jen o něco menší u nás. O tom, kdo HAM spirit nechtí, se podle slov mých informátorů dobře ví a je ostatními radioamatéry více méně odsuzován až bojkotován.

Poselstvím HAM spiritů, které funguje mezi radioamatéry jako nejvyšší zákon, je to, že radioamatér podle něj je:

- **Ohleduplný**
- **Loajální**
- **Progresivní**
- **Přátelský**
- **Odpovědný**
- **Patriotický**

Tato pravidla jsou mezi radioamatéry chápána tak, že **ohleduplnost** radioamatéra znamená to, že nikdy vědomě nepracuje způsobem, který by, omezil potěšení druhých a to v tom smyslu, že nepoužívá svého zařízení pouze pro svoje potěšení a nekazí ostatním radioamatérům radost ze spojení ani úmyslně, ani neúmyslně, např. trpělivě počká s voláním protistanice, až druhá stanice spojení dokončí. Nevolá bezhlavě, aniž by protistanici vůbec slyšel. Používá jen takového příkonu, kterého je pro dané spojení zapotřebí, místní i blízká spojení pak nedělá v úsecích pásma, vyhrazených pro DX-provoz. Vždy se odladí, požádá-li její o to jiná stanice, které ruší její spojení apod. Je si vědom svých povinností vůči ostatním a nezklame nikdy důvěru, danou mu udělením oprávnění k vysílání.

„Jo tady ten Gabon vysílá na stovce, na pásmu který je určený na DX a kde se tyhle spojení dělat mají, takže já jdu na 110, kde ho slyším a pokusím se ho udělat.“

Loajalita by pak měla podle radioamatérů znamenat to, že radioamatér prokazuje loajalitu, poskytuje podněty a podporu ostatním radioamatérům, místním radioklubům i národní radioamatérské organizaci, která radioamatérství zastupuje doma i v zahraničí, jinými slovy také to, že respektuje různé druhy radioamatérské činnosti, svoji vlastní činnost nepovyšuje nad ostatní, nepohlíží s úkosem na VKV, na technickou činnost, ani na DX-práci, má snahu po získání QSL - lístků, diplomů a podobně. Každý druh naší činnosti má své oprávnění a své zastánce, kteří se navzájem respektují.

„O tom to radioamatérství vlastně je, že si každý najde tu svoji oblast a není ničím méněcenný pro ostatní.“

To že by měl být radioamatér **progresivní** chápou a dodržují radioamatéři tak, že znalostmi udržují krok s vývojem vědy, dobře vybudovanou i fungující stanicí, a provozem, kterému nelze nic vytknout, neustále je pak vylepšuje nepřetržitě podle posledních vědeckých poznatků, aby co nejlépe využil radioamatérských pásem. Jeho zařízení má mít vždy nejen technickou úroveň, ale i co nejlepší vzhled. Mnozí radioamatéři se snaží naplnit tuto zásadu tak, že se snaží pomáhat také vědě. Dodávat exaktní výsledky svých pozorování při různých světových akcích, což je při celosvětové radioamatérské síti stanic neocenitelnou pomocí. Obzvláště dobré výsledky své technické práce by měli podle této zásady dávat technické veřejnosti k dispozici.

„Radioamatéři byli vlastně na začátku všech možných zlepšení na tomhle poli, dneska ženou hodně dopředu digitální provoz, a u spousty věcí byli první a třeba až potom, co oni něco začali používat, to teprve převzala armáda. To samý bylo packet radio na začátku 90. let jako předchůdce internetu a je toho daleko víc, na tom mají radioamatéři velkou zásluhu.“

Svou zásadu **přátelskosti** se pak podle názoru mých informátorů naplňují tím, že se začátečníky pracují pomalu a trpělivě a radí jim v provozu i při výstavbě jejich zařízení. Při závodě se pak projevuje tak, že na požádání začátečníkovi svou značku zopakují pomaleji, radši vícekrát, pokud ruší nevědomky ostatní, po upozornění se okamžitě odladí a své sousedy, kterým by mohli rušit svými rádii jejich rozhlasové a televizní přijímače se snaží maximálně respektovat.

„Dáme si vědět, kde je kdo slyšet, jaký DX se dá udělat nebo jiný věci, ty prospěšné informace si nesyslíme pro sebe, podělíme se o ně aby měli úspěch i ostatní, na tom to je založený všecko...“

Ohleduplnost by se měla projevovat, tak že pro radioamatéra je rádio záliba, která nikdy není na překážku závazkům k rodině, povolání, škole nebo společenství. Tady bych si troufla říci, že tato jediná zásada není tak striktně dodržována mezi všemi radioamatéry v takové míře jako ostatní zásady HAM spirititu. Nejedná se sice o žádné výrazné porušování, v tom smyslu, že by radioamatéři nebyli ohleduplní v obecném smyslu, to opravdu ne, ale jak já jsem měla možnost dodržování těchto zásad pozorovat, začalo mi být zřejmé, že to, že rádio je pouze záliba a že kvůli této zábavě by neměla trpět rodina, přátelé, škola atd. neplatí tak doslova. Někteří radioamatéři propadli v určitém úseku života na určitý dobu radioamatérství natolik, že u radia seděli prakticky pořád a ostatní svět se pro ně jakoby „scvrknul“ na opravdu důležité povinnosti.

Nelze říci, že by to tak bylo všech radioamatérů, ale sklon k tomu se objevil u radioamatérů, které jsem během svého výzkumu poznala, zpravidla buď v samotných začátcích, kdy objevili pro ně „kouzlo radioamatérství“ nebo v době, kdy s pokročilými znalostmi začali dosahovat úspěchů. Po uplynutí nějaké doby se opojení a nedůležitost všeho ostatního začala pozvolna vytrácet a celková doba prosezená u radia se začala zkracovat, až na určitou ustálenou hodnotu nadále s většími či menšími výkyvy dodržovanou dodnes. Co navrátilo tyto radioamatéry z pohledu jejich okolí „zpátky na zem“, byl nejčastěji zvýšený tlak radioamatérova okolí, aby usměrnil své aktivity i jiným směrem než je vysílání, a také velmi často zážitky a zkušenosti, kterým se podle jejich slov radiové spojení nemohlo vyrovnat, a tím měli namysli navázání nějakého vztahu s osobou opačného pohlaví...

Zásadu být **patriotický** pak chápou mí informátoři také jako důležitou, protože by své stanice a dovedností měl radioamatér využít vždy, když je potřeba, ať již na pracovištích, nebo třeba v případě nouze, při katastrofě a podobně. To, že tuto zásadu opravdu dodržují, se již mnohokrát osvědčilo a radioamatéři jsou na to hrdí, že v mnoha situacích, kdy se někdo dostal do nouze, nebo při katastrofě, to byli radioamatéři, kdo jako první rychle zareagovali a dostalo se postiženým rychlé pomoci.

„Právě že radioamatéři v tomhle hodně pomáhají, různé záplavy a takové věci, třeba v tom New Orleans se dost snažili.“

Jako příklad sami radioamatéři uvádějí, že byl v roce 1928 ruský radioamatér prvním, kdo zachytil volání vzducholodi ITALIA ztroskotavší na cestě od severního pólu (na palubě byl i známý český vědec Dr. Běhounek). Připravenost amatérů nabídnout rychlé spojení mnohokrát pomohla při živelních pohromách a jiných neštěstích. Ze sedmdesátých let poslouží jako příklad pohotovost slovenského radioamatéra Joko Straky při zachycení námořního nouzového signálu. V tropických oblastech bývají amatéři poslední záchranou, když vše selže při uragánech a záplavách, ve vyspělých zemích jsou zase často se svou stanicí první u dopravních nehod.⁵³

---

⁵³ OK1XU. *Český radioklub* [online]. 1997 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/CJHRC>>.

Co se týče zákonných norem pak státy a jejich mezinárodní sdružení pro telekomunikace (ITU) právně regulují činnost radioamatérů z pohledu potřeb ostatních telekomunikačních služeb: rozhodující položkou v mezinárodních i národních předpisech je prevence možného rušení i poškození ekonomických zájmů veřejných a dalších služeb radioamatéry. Jenže při mnohostrannosti radioamatérského hobby existuje zcela přirozeně řada třecích ploch i uvnitř radioamatérské komunity mezi jednotlivými zájmovými skupinami i jednotlivci. Avšak tyto třecí plochy legislativou států ošetřeny nejsou a být ani nemohou.⁵⁴ Proto je Ham spirit tak výjimečným kodexem z hlediska toho, že jeho vymahatelnost je teoreticky nulová, avšak prakticky až absolutní, protože je mezi radioamatéry tak uznáván.

U nás v ČR se musí radioamatéři řídit normami a to zákonem 127/2005 Sb. O elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích) a potom vyhláškou Ministerstva informatiky 157/2005 Sb. O náležitostech přihlášky ke zkoušce k prokázání odborné způsobilosti k obsluze vysílačích rádiových zařízení, o rozsahu znalostí potřebných pro jednotlivé druhy odborné způsobilosti, o způsobu provádění zkoušek, o druzích průkazů odborné způsobilosti a době jejich platnosti.

Co se týče této vyhlášky, radioamatéři se na tvorbě této vyhlášky aktivně podíleli a vynaložili mnoho úsilí při jednání s Českým telekomunikačním úřadem při diskuzích nad konečnou podobou této vyhlášky. Tuto vyhlášku pak hodnotí jako poměrně dobrou s jednou výjimkou, kterou by změnili je platnost jejich koncesí jen po dobu pěti let a poté nutnost jejího prodloužení. Mnoho radioamatérům pak tato věc vadí a stěžují si na ni. Na vyhlášce dále oceňují, to že jejich snaha o sjednocení obsahu tohoto předpisu s okolní Evropou, byla naplněna.

---

⁵⁴ OK1XU. Český radioklub [online]. 1998 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/HAMSPIRC>>.

4.3 3. znak subkultury

Jako další znak, který konstruuje subkulturu, jsem vymezila odlišnost. Tato odlišnost se dá vnímat dvěma způsoby nebo hledisky chcete-li a to, podle toho, jaká skupina, zda okolí nebo sami členové subkultury, nějakou určitou odlišnost vnímají, pociťují nebo deklarují.

Z hlediska okolí je odlišnost radioamatérů vnímána možná více zřetelněji, protože určité okolí⁵⁵ má vůči radioamatérům poměrně ustálené předsudky, které v sobě mají obsažené vnímání radioamatérů jako odlišných od většiny, jako jeden příklad za všechny by mohlo být to, že při vyhledání slova radioamatér v internetové encyklopedii Wikipedia je první, co se dozvíme, že radioamatér je: „Laicky řečeno je to „ten blázen s těma drátkama, vysílačkama a s tím pípáním“.⁵⁶

Kladla jsem si tedy otázku, proč se o radioamatérech mluví jako o „šílencích, pošahancích s vysílačkama, co hulákají do rádia nesmysly“. Kde se tyto marginalizující nálepky vzaly a jak to vnímají sami radioamatéři? Do jaké míry si tyto předsudky uvědomují?

---

⁵⁵ Určitým okolím, myslím tu veřejnost, která má o radioamatérech nějaké povědomí, nelze mít představu o něčem o čem nevím, že existuje a proto určitá část společnosti žádné předsudky o radioamatérech mít ani nemůže.

⁵⁶ Dostupné z :
http://cs.wikipedia.org/wiki/Radioamat%C3%A9rstv%C3%AD#Extern.C3.AD_odkazy

Pro okolí radioamatérů spočívá jejich odlišnost v tom, že se věnují minoritnímu hobby a toto okolí s nimi tento zájem nesdílí, a proto nerozumí tomu, proč u rádia tito radioamatéři tráví tolik času. Dalo by se říci, že dokud si někdo nezkusí vysílat a nechytí ho to, nikdy nepochopí, co na tom radioamatéři mají. Ale to je velmi zjednodušeně řečeno. Zdá se, že právě z neporozumění tomu, „co radioamatéři na tom rádiu vidí“, pak zapřičiňuje to, že jsou vnímáni jako odlišní a jiní. Jejich okolí často nechápe, proč do „toho rádia křičí nějaké nesmysly“ (jde o navazování spojení a radioamatéři sdělují svou značku v angličtině a pomocí slov, která zastupují jednotlivá písmena, z kterých se značky skládají), a nebo proč mohou strávit tolik hodin stavěním nějakých součástek do rádia, jejich okolí pak už např. ani nepochopí, že za hodiny práce na zařízení zvaném koncový stupeň sklidili velké uznání, místo toho si radioamatérovo okolí myslí, že jen blázen by s pájkou mohl strávit tolik hodin nad jedním zařízením.

Dále je tu také jejich speciální jazyk, který by se dal nazvat radioamatérským slangem. Je to v podstatě směs odborných výrazů z radiotechniky a radioelektroniky s vlastními výrazy. Pro okolí je to často poměrně těžce srozumitelné. Speciální jazyk a symbolika jsou ostatně jedním z dalších znaků subkultury, kterým se dále budu věnovat.

Důvod, proč jejich okolí toto počínání nechápe, by pak mohl být ten, že nezná význam, toho co pro radioamatéra vysílání znamená. Okolí radioamatérů podle mých informátorů nezná význam, jaký má pro radioamatéra dobře udělané spojení, nebo dobrý výsledek při contestu nebo pěkné DX-spojení. Tomu, aby aspoň z části okolí radioamatéra mohlo pochopit kouzlo které radioamatérství pro své příznivce má, nechybí okolí jen znalost významu, ale také specializované znalosti. Na tomto místě mám na mysli znalosti nutné pro pochopení podstaty vysílání, v čem to spočívá, co je k tomu potřeba a jak se to vlastně dělá. Bez nich nelze mít o tom, co radioamatérství ve své podstatě je, ani jasnou představu. Spíše jen velmi mlhavou a které tato činnost vůbec nedává smysl.

„Mnohdy se setkávám s tím, že lidi nedokážou pochopit, že radioamatéry baví vysílat, když si můžou zavolat telefonem... Při tom na vysílání je famózní to, že si můžeš užít různé druhy šíření... Telefon umí používat i giboni.

Okolí radioamatérů je vnímá jako odlišné, tedy ne proto, že by se např. odlišovali výrazně svým vzhledem (jako např. účesem jako punkrockeri), nebo že by svou odlišnost spojovali s nějakým kulturně – uměleckým prvkem (jako např. hnutí Straight Edge), ale protože nesdílí jejich zájem o radioamatérství a nezná význam, který vysílání pro radioamatéry má.

Druhým hlediskem, ze kterého můžeme posuzovat odlišnost jako znak subkultury, je to, zda se sami příslušníci subkultury za odlišné považují, zda se cítí být odlišní. K vědomí odlišnosti ale příslušníci subkultury potřebují nějakou skupinu, vůči níž by svou odlišnost mohli konstruovat. Jinými slovy potřebují někoho, od koho by se mohli lišit.

Lišit by se tedy radioamatéři mohli od majoritní společnosti, která jim zase dává najevo, že jí odlišní připadají, což může posilovat vědomí odlišnosti v radioamatérech samotných. Svou odlišnost se ale radioamatéři nesnaží nijak deklarovat, protože nestojí žádným způsobem v opozici vůči majoritní kultuře. Přesto to není tak jednoduché jak by se mohlo zdát. Radioamatéři se podle svých slov nijak výrazně lišit nechtějí, avšak jistým způsobem si odlišní připadají a to právě zřejmě díky okolí, které jim z důvodu neporozumění jejich činnosti odlišnost podsouvá.

„To, že nás okolí považuje za odlišný kvůli vysílání vcelku vnímám, ale když se bavíš s někým konkrétním a vysvětlíš mu princip toho koníčku a možnosti jaký se nabízí, tak většinou zkonstatují, že to je hezkej koníček.“

Dalo by se také říci, že si mohou radioamatéři připadat odlišní proto, protože deklarují své členství v jisté komunitě, kterou její okolí pokládá za odlišnou a příslušníci této skupiny jsou tímto faktem konfrontováni. Jsou tedy nuceni vnímat to, že je jejich okolí pokládá za odlišné a s tímto vědomím tedy musí nějak pracovat.

Zároveň si svou odlišnost uvědomují, ale nepokládají ji za nijak výrazné povahy, svou odlišnost z půlky deklarují jako přisouzenou od okolí, ale zároveň se sebeironií o sobě sami radioamatéři mluví jako o bláznech, šilencích, z druhé strany se tedy odlišní sami cítí. O své odlišnosti také mluví zároveň v jistém smyslu jako o podobnosti s jinými skupinami:

„Jo, jsme odlišný, ale stejně jako nějaký další skupiny lidí, který se zabývají nějakým technickým koníčkem... někde určitě běhají podobný lidi jako my, a přitom to nejsou radioamatéři...“

Také používají ty nálepky, které jim přisuzuje jejich okolí, i jako formu humoru. Přitom však tyto nálepky přijali za vlastní, v tom smyslu, že si uvědomují, že se ně může takto pohlížet a také pohlížít a uvědomují si ty důvody, proč tomu tak je. Uvědomují si totiž nepochopení okolí pro jejich činnost a tím pádem přisouzení těchto nálepek.

Pokud se zaměřím na vytváření hranic okolo subkultury nebo na tendenci sebeuzavírat se, pak radioamatéři se rozhodně uzavírat se do sebe nechtějí. Mají obavy o budoucnost radioamatérské členské základny, o to jak dlouho ještě vlastně radioamatérství přetrvá. O tomto problému však pojednávám více v kapitole 5. znak subkultury – relativní stálost v čase. Za jedinou hranici ohraničující subkulturu radioamatérů a omezující vstup do ní, by se za určitých podmínek mohla považovat nutnost získání radioamatérské koncese pro to, aby člověk mohl vysílat. Pro tuto koncesi je nutné před komisí Českého telekomunikačního úřadu prokázat specializované znalosti, které jsou definovány ve vyhlášce ministerstva informatiky 157/2005 Sb.

4.4 4. znak subkultury

Za čtvrtý znak vymezující subkultury by se dal považovat speciální jazyk a symbolika. Jak už jsem uvedla výše, radioamatérský jazyk by se dal popsat jako směsice slangu a odborných výrazů z elektroniky a radiotechniky. Tomuto jazyku je pro vysloveného laika, těžké porozumět. Pro orientaci v tomto, dalo by se říci, radioamatérském jazyce, je nutná právě specializovaná znalost výše zmíněných oborů jako je elektronika a radiotechnika, to je zapříčiněno obsahem rozhovorů mezi radioamatéry, přičemž věci týkající se radioamatérství jsou v drtivé většině osou jejich konverzací. Jejich jazyk je pro okolí velmi matoucí, ale zároveň by mohl sloužit jako markantní poznávací znak radioamatérů. Pokud se sejdou někde radioamatéři, a není v podstatě důležité kde a v jaké situaci a začnou se bavit o „tom svém“, je jejich laické neradioamatérské okolí ztraceno. Jejich okolí nerozumí ničemu z toho, co říkají, možná někdy spojkám, předložkám a citoslovcím. Opravdu, je to jako kdyby mluvili cizím jazykem.

Pro své okolí do té doby mohli být jejich nadřízeným, sousedem, bratrem, manželem, ale jakmile začnou mluvit, jsou to rázem příslušníci cizí jazykové skupiny a s velkou dávkou nadsázky, by se téměř dalo říci, že i snad jiné náboženské skupiny. Jejich vlastní jazyk je složen z odborných a slangových termínů pro předměty a činnosti, které nejsou pro laické okolí tolik neznámé, ale problém tkví v tom, že s nimi tak jako „neradioamatéři“ nemají co dočinění. Proto taky nerozumí tomu, co tak zasvěceně a pro své okolí nepochopitelně s vášní zrovna probírají. Opravdu se dá říci, že láskyplně mluví hlavně o anténách, koncích, pásmech, transeivrech, sporadikách a tak dále. Aby tomu jejich okolí rozumělo, muselo by disponovat jejich vysoce specializovanými znalostmi z oboru radiotechniky a radioelektroniky, z těchto oborů jejich speciální řeč vlastně vzešla a týká se jich především. Samozřejmě hraje tu roli i již zmiňovaný slang, ale hlavně vysoce specializovaná znalost je velkou nutností, aby se tomu všemu dalo porozumět.

Radioamatérský jazyk je tvořen nejen odbornými výrazy z výše zmíněných oborů ale v převážné většině také zkratkami a značkami. Značku má každý radioamatér přidělenou na základě koncese získané od Českého telekomunikačního úřadu, pod touto značkou pak vysílá a své občanské jméno pak nepoužívá. Má tedy pro ostatní identitu 5-6 písmen a čísel např. OK1TDO. První dvě písmena pak dříve znamenala, odkud radioamatér pochází, zda z Čech (OK1) nebo z Moravy(OK2) do r. 1992 OK3 bývalo přidělováno radioamatérům na Slovenku, značka OK4 pak patřila radioamatérům vysílajících z lodí a OK 5 a 6 pak byly značky se speciálním určením a OK7 byly potom čestné značky. Například značku OK7ZH dostal Ing Miroslav Zikmund, který měl do roku 1968 značku OK2ZH, než mu byla odebrána koncese za postoj k událostem v srpnu 1968 do stejného roku měl Ing. Hanzelka značku OK2HZ. Přestože se to podle mnohých radioamatérů málo ví, Zikmund a Hanzelka byli velmi význačnými radioamatéry a radioamatérská komunita je na ně velmi pyšná. Tito dva známí cestovatelé a zároveň radioamatéři mají pro radioamatérismus velké zásluhy, protože na svých cestách „zaktivovali“ některé země jako např. Mongolsko, kde do té doby nikdo nevysílal, což radioamatéři považují za velký přínos. Značka OK8 byla určena cizincům, kteří v naší republice získali koncesi, OK9 byly pokusné stanice. Pak je tu ještě zvláštní skupina značek začínajících písmeny OL, které znamenají buď novické koncese, tedy koncese pro radioamatéry do 15, anebo byly určeny pro zvláštní účely, jako např. při výročí 30 let od VŘSR bylo dovoleno všem zájemcům změnit si značku na OL30, podle radioamatérů, tuto velkorysou nabídku jen naprostá hrstka radioamatérů využila, a v naposled se značka OL používá jako závodní značka radioamatérů s nejvyšší licencí pro mezinárodní závody.

Zbývající písmena pak jsou buď žadateli nahodile přidělena a nebo si, pokud byla volná, o tuto kombinaci požádal. Kombinace písmen pak může podle mých informátorů znamenat cokoli, od počátečních písmen jména a nebo věcí, záleží na tom kterém případě. Pro srozumitelnost při vysílání pak mají jednotlivá písmena zástupná slova např. OK1ZHS lze pak zakódovat jako Oscar Kilo one Zulu Hotel Sierra/ Ontario Kilowatt one Zanzibar Honolulu Santiago možností je více. V rámci osobitého humoru si pak radioamatéři mohou své značky zakódovávat různými způsoby např. OK1TPW jako OK1 tequila, pivo, whisky. TDO tuhý domovní odpad, ZHS záchranný hasičský sbor, SRD starý rezatý drát.

Dále pak používají zkratky pro různé jiné věci související s radioamatérstvím a tyto zkratky mají svůj původ v angličtině, v jakémsi lingua franca radioamatérů a nutno říci, že nejen jich. V těchto zkratkách je, pak z tohoto důvodu, pro laika velmi obtížné se orientovat. CW je např. označení pro telegrafní způsob vysílání v překladu continuous wave, pokud jsem si to jako laik nechala od samotných radioamatérů vysvětlit, potom už mi to dávalo smysl, přesto je mnoho věcí pro laické okolí velmi matoucích. Dlouho jsem například tápala, proč svoje přítelkyně pokud např. o nich píše na svých blozích označují jako YL, vysvětlení se mi dostalo, až když jsem se na to jednoho radioamatéra zeptala a bylo to velmi jednoduché:

„YL znamená young lady a pak je ještě XYL, ale té už se zbavíš pouze rozvodem, ale proč to je XYL to už nevím.“

Právě tato nemožnost porozumění obsahům, které si radioamatéři sdělují, by také mohla být jednou z příčin nepochopení významu, který radioamatérství pro radioamatéry má a také jednou z příčin, odkud by mohlo pramenit vnímání okolí, že radioamatéři jsou odlišní. Já sama se přiznám, že ač jsem vyslechla mnoho radioamatérských rozhovorů a byla jsem přítomna u mnoha radioamatérských činností, stále ještě zdaleka nerozumím polovině z toho, co je obsahem rozhovorů radioamatérů.

4.5 5. znak subkultury

Jako pátý znak charakteristický subkultury jsem pojmenovala relativní stálost v čase. Jak už jsem zmínila, některé subkultury se vyznačují tím, že jejich trvání je omezeno jednou nanejvýš dvěma generacemi a tak jak náhle vznikly, tak rychle mohou zanikat. Jedná se v principu převážně o subkultury módní. Dnes je příkladem nově vzniklé subkultury subkultura EMO, jedná se o víceméně módní subkulturu mládeže a jen čas ukáže, na jak dlouho bude tato subkultura mít své příznivce a nositele.

Pokud se zaměřím na relativní stálost v čase u radioamatérů, tak musím nejprve říci, že se jedná z hlediska jejich nositelů o celoživotní záležitost, s různou intenzitou v různých životních etapách. Intenzitou mám na mysli, to jak mnoho času, v tom kterém konkrétním období, svému koníčku věnují. Jak už jsem uvedla výše, při analýze zásad Ham spiritů, někteří radioamatéři popisovali jak po určitý čas radioamatérství takřka propadli, souvislost pak viděli v tom, že v tom určitém období se nevyskytovaly v jejich žádné jiné natolik uspokojující věci jako bylo vysílání. Kvůli zvýšenému tlaku svého okolí a nebo s příchodem partnerských vztahů ztratilo vysílání na své atraktivitě a nebo byli radioamatéři svým okolím usměrněni.

Pro posouzení stálosti v čase, jinými slovy délku výskytu subkultury, bylo nutné alespoň krátce se podívat na začátek radioamatérství, na to jak vlastně vzniklo, kdo stál na jeho počátku a jak získávalo své příznivce.

Za svůj koníček jsou radioamatéři v podstatě vděční Nikolou Teslovi, Alexandrovi Popovovi a také Guillermovi Marconimu, který v roce 1895 našel využití pro teoretické práce Maxwella a Hertze o elektromagnetickém vlnění a světlo světa spatřil fenomén, jemuž se ve stručnosti dnes říká rádio. Jednu z prvních amatérských radiostanic na světě, o nichž existují záznamy, sestrojil v USA někdy kolem roku 1910 Hiram Percy Maxim, W1AW. Použil dílů z rozbitého Fordu T. Velký boom zažilo amatérské vysílání po první světové válce, kdy se i v Evropě začal šířit rozhlas.

Radioamatéři významně přispěli poznání praktického užití celého spektra radiových vln. Profesionálové vysílali na dlouhých a středních vlnách, krátké vlny byly považovány za bezcenné a o velmi krátkých se nevědělo vůbec nic. Když Marconi poprvé propojil radiem Evropu a Ameriku, potřeboval na dlouhých vlnách mnoho kilowattů výkonu a kilometrové antény. V roce 1923 radioamatéři zjistili, že na krátkých vlnách jim k témuž stačí energie jedné žárovky a pár desítek metrů drátu jako anténa.

Transatlantické pokusy byly lákadlem také pro prvního známého radioamatéra u nás - Pravoslava Motyčku, OK1AB. Motyčka pracoval v pražské Lucerně, jejíž majitel, expresidentův dědeček Václav Havel, byl příznivcem moderní techniky a činitelem tehdejšího Československého radioklubu (zaměřeného hlavně na rozvoj rozhlasového vysílání). Pro Motyčkovy experimenty měl pochopení a tak se projekční kabina Lucerny stala dějištěm prvních radioamatérských pokusů u nás. Koncem roku 1924 navázal Motyčka první spojení v Československu. Měl řadu přátel a následovníků, koncem třicátých let u nás bylo několik set radioamatérů.⁵⁷

Ham historie se tudíž datuje od první republiky, není to tedy jen záležitost jedné generace narozdíl od subkultur mládeže. Radioamatérství nevymýtila ani druhá světová válka, přestože za války se vysílat nesmělo a hrozila při přistižení smrt oběšením nebo zastřelením, ani komunismus a ani sovětská okupace. Nelze samozřejmě tvrdit, že ve všech dobách hráli radioamatéři režimu do karet a nepokoušel se je nijak omezit, politicky nespolehlivým radioamatérům byly koncese odnímány a také nelze tvrdit, že zůstali naprosto nezměnění, to ne, už jen s vývojem vědy a techniky a dnes s využitím internetu se leccos velmi rychle mění a to i u radioamatérů, což oni sami pokud se týká pokroku ve vědě a technice velmi rychle absorbují, jako ostatně cokoli, co jim podle jejich názoru pomůže v navázání více spojení na delší vzdálenost.

---

⁵⁷ OK1XU. *Český radioklub* [online]. 1997 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/CJHRC>>.

Rádio dávno přestalo být v oboru zálib a koníčků výhradní doménou radioamatérů. Pracují s ním modeláři, experimentátoři s dálkovým příjmem rozhlasu a televise, uživatelé tzv. občanského pásma (CB) a mnozí jiní. Amatérské vysílání přesto žije, rozrůstá se a má přes milion příznivců po celém světě. Jedním z hlavních důvodů jeho obliby je, že trvale drží krok se vším novým, co se vyskytne v technice radiového spojení.⁵⁸

Dnešní mladou generaci se snaží upoutat a získat pro radioamatérství a to hlavně prostřednictvím kroužků elektroniky, radioelektroniky aj., které mnoho radioamatérů vede. Tyto kroužky jsou zajišťovány Domy dětí a mládeže. Nejméně dva členové radioklubu, s kterými jsem spolupracovala při svém výzkumu, tuto činnost považují za velmi důležitou z hlediska reprodukce a udržení se radioamatérství jako takového. Snaží se pro svůj koníček získat nové příznivce, díky kterým by radioamatérský sport měl i nadále smysl.

Český radioklub, zastřešující organizace českých radioamatérů, na svých www stránkách vybízí své členy, aby se aktivně podíleli na tom, aby radioamatéři „nevymřeli“ s touto generací svých příznivců. Snaží se najít způsoby, jako dostat do podvědomí okolí, že radioamatéři existují a také hledá cesty, jak by se mohli případní budoucí mladí radioamatéři seznámit s tím vším, co radioamatérství nabízí. Dále se snaží o odbourání představ, které jak už jsem zmínila o radioamatérech jejich okolí může mít a považuje to za velmi důležité:

„Při přátelském popovídání u kávy (či něčeho chutnějšího) o cílech i trampotách radioamatérského života by si sousedé třeba všimli, že v bytě nemáme portréty bin Ládira ani předáků Rudých brigád, a naše hobby je tedy sice možná pošetilé, ale neškodné.“⁵⁹

---

⁵⁸ ⁵⁸ OK1XU. Český radioklub [online]. 1997 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/CJHRC>>.

⁵⁹ Český radioklub [online]. 1997 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <http://www.crk.cz/CZ/PROPAGC>

Obavy radioamatérů o budoucnost radioamatérského sportu pramení podle mých informátorů hlavně z toho, že dnes je všemožná technika daleko více snadno dostupnější a zájemců o radioelektroniku a nebo o radioamatérství je daleko méně než dříve, kdy bylo v tomto směru méně možností a radioamatérství bývalo pro mladé nadšence do techniky více přitažlivější.

Nová generace "rychloušných kursů" není zralá. Neumí poslouchat. Poslech na pásmech ve všech praktických modifikacích je to nejdůležitější, čím se dříve začínalo. Nová generace je zvyklá na FM poslech - zkrátka ten čistý poslech toho nejsilnějšího. Neumí se vyznat v pileupu a jeho modifikacích. Pileup a provoz BK včetně cross mode jim připadá jako "nepořádek". (převzato z blogu radioamatéra)⁶⁰

Tak jako spousta jiných věcí je internet pro radioamatéra dobrým sluhou a zlým pánem, a nutno podotknout, že to není jen problém radioamatérů. Sami radioamatéři ze starší generace se obávají u mladé generace toho, že propadla fenoménu internetu tím způsobem, že namísto drobné mravenčí práce při sbírání zkušeností dávají přednost přejímání již toho co se dozví na internetu:

„Více než vlastnímu studiu a porozumění technickým záležitostem, se dává přednost "rychlému" vyhledání na Internetu. Vznikají nám Internetovští technické a odborníci...“

4.6 6.znak subkultury

Za šestý znak subkultury jsem označila to, že subkultura není vázána na místo, v tom smyslu, že i když někteří vědci popisují subkultury lokální, měly by i tyto subkultury být přenositelné z místa na místo ve stejné nebo jen mírně modifikované formě a pokud naplňují definici konceptu subkultury, měly by vykazovat stejné znaky jako jsou ty výše zmíněné – stejná struktura jako má kultura v obecném smyslu, určitá míra odlišnosti atd.

Pokud se podíváme z tohoto hlediska na radioamatéry, na to jak jsou a nebo nejsou vázáni na místo, zjistíme, že už jen to, že radioamatéři jsou rozšířeni po celém světě tuto charakteristiku subkultury naplňuje beze zbytku.

---

⁶⁰ Dostupné z [www http://ok1if.c-a-v.com/pellmell1/jak_se_bude_ham_spo.htm](http://ok1if.c-a-v.com/pellmell1/jak_se_bude_ham_spo.htm)

Tato celosvětovost radioamatérů je pro ně podle jejich slov klíčová, např. neuspokojovalo by je dělat spojení jen v rámci naší republiky a nebo pár okolních států. Např. pro jejich oblíbený DX provoz je to nejdůležitější podmínka, aby někde daleko byli stejní radioamatéři, kteří vysílají a mohli s nimi dělat spojení. Už jen náročná stavba antén a jiných zařízení schopných dělat spojení, na co největší vzdálenosti, by podle nich neměla vůbec smysl.

Další věcí, která stojí na tom, že radioamatéři na celém světě sdílejí to samé, jsou např. QSL lístky, které si radioamatéři posílají na důkaz úspěšně vytvořeného spojení. QSL lístky jsou mezi radioamatéry podle jejich slov velmi oblíbeným artefaktem, sami radioamatéři se podílejí na tom jak ten jejich konkrétní QSL lístek bude vypadat, dnes pomocí jednoduchých i složitějších programů, si je sami mohou navrhovat. QSL služba, která se stará o vydávání a doručování QSL lístků, je založená právě na celosvětové síti radioamatérů a na HAM spirititu. QSL lístky tedy často putují z jednoho konce světa na druhý, kde potom slouží podle radioamatérů k dokumentaci toho, kde všude lze potkat členy stejné komunity jako jsou oni sami.

Dovolím si ještě u QSL lístků zůstat a nastínit význam QSL lístků pro radioamatéry. QSL lístky nejen, že dnes mají velkou výpovědní hodnotu o tom, kdo je posílá, protože si je sám navrhnul, ale také mají pro radioamatéry podle jejich vlastních slov velkou individuální hodnotu, jsou důkazem navázaného spojení a když se toto spojení povedlo nějak výjimečně, stává se QSL lístek pro některé radioamatéry úplným pokladem.

„...skutečné kouzlo je zřejmě dost individuální, potěší tě třeba stejně lístek s pěkným obrázkem z vedlejšího města, stejně jako lístek černobílý, ale za spojení přes půl zeměkoule z místa kde někdo vysílá jednou za 25 let.“

Za poklad by se například dal označit QSL lístek od Juana Carlose I., který byl mimo Hanzelku a Zikmunda, jordánského krále Husajna I., Jurije Gagarina, Marlona Branda dalším význačným radioamatérem. QSL lístek od Juana Carlose I. měl možnost vidět radioamatér OK1ZHS na svém pobytu na Grand Canaria, když navštívil tamější radioklub. Tento radioklub podle jeho slov byl srovnatelný s jakýmkoli radioklubem u nás, což opět dokládá to, že podstatné rysy radioamatérství jsou sdíleny všude, kde se radioamatéři vyskytují.

Je nutné se ještě pozastavit opět u HAM spiritů, který je vlastně založen na tom, že je sdílený mezi všemi radioamatéry na celém světě. HAM spirit má za cíl právě to, aby radioamatérství fungovalo po celém světě bez problémů, což by nebylo možné bez toho, aby HAM spirit všichni znali a dodržovali, HAM spirit je tedy absolutně sdíleným základem radioamatérství, protože pokud by to tak nebylo vlastně by radioamatérství již nefungovalo, protože by tato celosvětová síť založená na solidaritě fungovala jako omezené ostrůvky, těch kteří ještě jsou k sobě loajální.

Myslím, že lze říci že radioamatérství je založené právě na tom, že není vázáno na jedno konkrétní místo, ale že tvoří celosvětovou síť, která sdílí kodex pravidel HAM spirit a díky tomu sdílení je vlastně toto společenství schopné fungovat a dále se reprodukovat s mladšími generacemi.

4.7 7.znak subkultury

Některé subkultury by mohly být v přeneseném významu podhoubím pro nové myšlenky, životní styl a filosofii s tím spojenou, které by mohly být i přínosem pro majoritní kulturu a společnost. Některé subkultury volají po návratu k přírodě nebo k pozapomenutým hodnotám, ke kořenům dobra atd. a staví se do protikladu k většinové společnosti, což dnes v době, kdy je potřeba začít myslet více ekologicky a uvědomit si vyčerpatelnost přírodních zdrojů nebo znečištění přírody, kdy se stále v různých koutech světa pořád ještě páchají zločin proti lidskosti a vyspělý svět řeší jen svou ekonomickou krizi, když se nad tím zamyslím, zní velmi rozumně. Bohužel charakteristickým rysem subkultur je právě to, že jsou v menšině, a s jejich hodnotami se většinová společnost neztotožňuje.

Při zamyšlení se nad tím, co by mohlo být přínosem subkultury radioamatérů, si nelze nepovšimnout jejich přínosu na poli využití vědy nejen v praxi a pak také jejich etického kodexu HAM spirit. Nutno říci, že zatímco znalosti a vynálezy radioamatérů veřejnost vděčně přejala, HAM spirit jako takový se v majoritní společnosti neujal. Z části proto, že je specificky vytvořen pro radioamatéry majoritní společnost se tedy k němu jako k etickému kodexu a hodnotám ani nedostane a z části proto, že pokud někdo radioamatéry považuje za blázny, těžko bude přijímat jejich hodnoty a etický kodex, když tuto skupinu nepovažuje za normální a má vůči ní stereotypní představy. Přitom hodnoty, na něž HAM spirit apeluje jako loajlnost, odpovědnost, přátelskost, pomoc v nouzi se podle názoru samotných radioamatérů, z naší společnosti pomalu vytrácejí a to, že radioamatéři tyto hodnoty uznávají a snaží se je naplňovat, z nich možná podle jejich názoru ty blázny nakonec udělá.

5 Radioklub a role členů v něm

Při výzkumu v tomto radioklubu jsem si pak měla možnost všimnout, že členové radioklubu zastávají uvnitř radioklubů různé role. Jedná se například o to, že někdo např. zastává roli experta na zařízení umožňující navazovat spojení s ostatními stanicemi, tento expert „bastlí“ má pak vysoký status, jak už jsem se pokoušela výše nastínit, a to nejen proto, že díky němu dosahuje jejich radioklub dobrých výsledků na poli radioamatérského sportu, ale také protože za těmito znalostmi, které z něj v pohledu ostatních dělají experta, stojí spousta osobního úsilí a investic do sebevzdělávání.

Pak zde můžeme nalézt člena, který zastává roli, jež by se dala charakterizovat jako závodník, který je pak nedocenitelný při samotném závodě. Protože závodník vydrží sedět u rádia a vysílat mnoho hodin za sebou a jeho spojení jsou bezchybná, tato role závodníka má také vysoký status, ale už z pohledu členů radioklubu o něco nižší než expert na zařízení, i když právě závodník je také přímým podílníkem na úspěchu radioklubu při contestech (velké závody). Závodník musí mít také specializované dovednosti, jde však hlavně o výdrž a vůli udržet pozornost ale pokud má další specializovanou znalost navíc, jedná se o schopnost vysílat telegrafním klíčem, což vyžaduje perfektní ovládnutí Morseovy abecedy, jeho status se zvyšuje v očích ostatních členů radioklubu toužících po úspěchu, protože je schopen navázat více spojení při slabším signálu což je opravdu velmi ceněno jako aspekt, který se velkou měrou podílí na úspěchu radioklubu při závodech. Velmi zjednodušeně řečeno, je lepší závodník, ten který vydrží sedět u rádia a vysílá telegrafem.

„Tim telegrafem se dá udělat i spojení když je ten signál slabší...takže máš šanci udělat nějaký dlouhý spojení který by se fonicky nepodařily...díky telegrafu se dá už dělat nějaký dobrý výsledek...“

Srovnání těchto dvou experta a závodníka (zde název operátér) rolí reflektuje z pozice závodníka OK1ZHS takto:

Tak ten je určitě hodně ceněnej, ale dobrej operátér je zase nezbytnej k tomu, aby se plně toho zařízení využilo....Když si k tomu sedne někdo bez zkušenosti, tak je to pro kočku. To je hlavně znát na mikrovlnách...

Další rolí, kterou členové radioklubu mohou zastávat je řadový člen týmu s velkým osobním pracovním nasazením. Jeho role by se dala pojmenovat jako „dříč“. A v porovnání s řadovým členem radioklubu jeho pozice ve statusové hierarchii radioklubu závisí na jeho osobním nasazení pro záležitosti klubu a jeho fungování a potažmo pro jeho úspěch při contestech. Čím větší nasazení a zájem o věc ve spojení s určitou zručností a s časovou flexibilitou, tím vyšší status může tento člen mít. Jde o to, že pokud již v klubu role experta a závodníka zastává dostatečný počet členů s potřebnými znalostmi a dovednostmi a tento člen tyto znalosti např. nemá, nebude moci tyto role zastávat, do té doby než se z nějakého důvodu tyto role pro něj neuvolní. A pokud chce řadový člen dosáhnout lepšího statusu v radioklubu je ještě řada věcí, na kterých se může podílet a které vedou k úspěchu radioklubu při contestu a nebo jsou nutné pro jeho samotné fungování a jsou prostředkem k dosažení prestižnějšího postavení v očích ostatních členů radioklubu. Pokud se tedy nejedná o zvláštní znalosti a dovednosti, jimiž oplývá „expert“ a „závodník“ a které tento člen nemá, a nebo mu nemusí být dovoleno je projevovat nebo k nim není přihlíženo, je tu ještě ve hře osobní nasazení, které je ostatními členy radioklubu velmi pozitivně hodnoceno:

„Jako vždycky je rozhodně potřeba nějakej dříč, kterej zkousne že nesedí furt u rádia a je schopnej přijet na kopec kvůli závodu o den dřív a makat a je na něj spolehnutí a nemá ruce za zádama a nekecá jen do všeho.“

Vždy je podle nich potřeba někdo, kdo je ochoten vykonávat určité práce, které kvůli závodění nebo specializované jiné činnosti nemůže zastávat „expert“ nebo „závodník“, ale které jsou zároveň potřeba vykonat dobře spolehlivě bez námitek, které by tyto činnosti brzdily.

Nejnižší status má pak řadový člen radioklubu, tedy takový který nemá žádné ceněné specializované znalosti a dovednosti jako výše zmínění „expert“ a „závodník“ a nevyznačuje se ani nijak velkým osobním pracovním nasazením jako „dřič“. Od řadového člena se se samozřejmostí očekává to, že bude plnit povinnosti, které dostane svěřené a také to, že pokud nebude moci pomoci, alespoň nebude nic kazit a nikomu překážet, což by mu mohlo uškodit a nebyl by třeba přizván k účasti na dalším závodě. Svůj status může vylepšit, pokud by se rozhodl pro větší nasazení:

„ No jako že nic pořádně nedělal, by se dalo ještě odpustit, ale ostatním ještě překážel to už teda jsem nezkousnul....když mu to pal došlo, že by se mohl snažit vzali jsme ho znova na milost, ted' je už pohodě a zas ho všude berem. “

Z výše uvedeného je patrné, že radioamatéry jsou osobnostní kvality jako snaha, pracovitost, zodpovědnost, spolehlivost a sebezdokonalování vysoce ceněny a zastávají důležité místo v jejich hodnotových žebříčcích.

Nabízí se zde pak, že pokud tyto hodnoty jsou jednou brány jako důležité a nahlíženy jako kvality, pak by měly být ve stejné míře důležité i v jejich „neradioamatérském“ životě, zda tomu tak je, nebylo těžké se při výzkumu dozvědět, i když jsem se na to primárně nezaměřovala a neměla jsem v záměru to podrobně zkoumat. Když jsem se však zpětně zamyslela nad tím, jací tito lidé jsou ve své podstatě, když jsem vzala do úvahy jejich vztahy a hlavně způsob jejich chování, došla jsem k závěru, že by ani nebylo dost dobře možné, kdyby tyto kvality pro ně nebyly důležité v osobním životě. Poukazuje na to právě způsob jejich života a to jak např. mluví o svém okolí, jaký postoj mají ke vzdělání (téměř většina má vysokoškolské vzdělání), jaký přístup mají k zaměstnání, jak jsou zodpovědní vůči sami sobě a ke svému okolí a také zda se u nich nevyskytují nějaké sociální deviace.

6 Závěr

Na základě mých poznatků z terénního výzkumu, jsem došla k tomu, že radioamatéři, tak je se s nimi setkáváme prostřednictvím radioklubů, svými charakteristickými znaky koncept subkultury, naplňují v celé jeho šíři znaků. A to, ať už se jedná o to, že pro ně platí, že jsou součástí majoritní kultury, kterou uznávají a svými hodnotami nestojí opozičně proti ní, v rámci této kultury jsou také její nositelé a jakožto nositelé této kultury jsou také tak nahlíženi, na druhé straně ale je také naplněno to, že subkultura radioamatérů je rozvinutá v celé šíři jako kultura obecná, majoritní, lze tu najít vysokou organizovanost a složky materiální, duchovní i normativní. Zvláště materiální a normativní složka kultury jsou široce rozvinuty, zejména co se týká výjimečného morálního a etického kodexu HAM spirit, který je ve vysokém procentu podle mých informátorů dodržován a svědčí o tom samotné přežívání radioamatérství všude na celém světě, pro které je dodržování HAM spiritu opravdu klíčové.

Dále je pro radioamatéry charakteristická velmi rozvinutá skupinová solidarita, která se projevuje mimo jiné tím, že ačkoli je jednou z náplní radioamatérství radioamatérský sport, tak rivalita je u radioamatérů omezena, na co nejmenší míru ve prospěch solidarity, kterou radioamatéři deklarují např. vzájemnou pomocí při závodech, s radioamatérským zařízením atd. Se vzájemnou solidaritou je pak spojen mezi radioamatéry silně pocíťovaná sounáležitost, mající své projevy např. při radioamatérských setkáních, která sami radioamatéři označují díky jejich atmosféře za setkání přátel a radioamatérský svátek.

Co se týče odlišnosti jakožto charakteristického znaku subkultury radioamatérů, pak tento znak se projevuje jak v samotném vnímání členů subkultury tak i v pohledu okolí radioamatérů. Ačkoli tento znak nespočívá v odlišnosti patrné na první ohled, jako je např. styl odívání nebo zdobení těla, přece jen jsou radioamatéři vnímáni svým okolím jako odlišní a to díky jejich radioamatérství, pro které jejich okolí mnohdy nemá pochopení, protože nezná význam, který radioamatérství nese pro své příznivce a z tohoto nepochopení pak plyne vnímání odlišnosti i u radioamatérů samotných, kterým je jejich odlišnost jakoby podsouvána.

Nepochopení jejich činnosti má svůj původ také v dalším charakteristickém znaku subkultury radioamatérů a tím je speciální jazyk a symbolika. Jejich speciální jazyk je tvořen jak slagnem tak i odbornými termíny z oborů radiotechniky, elektroniky a radioelektroniky a pro nezasvěcené v těchto specializovaných oborech je velmi těžké zdolat tuto „jazykovou bariéru“ a porozumět tomu, v čem kouzlo radioamatérství spočívá.

Pro radioamatérství je také charakteristickým znakem relativní stálost v čase a to že radioamatéři nejsou vázáni na jedno místo. Stejně jako můžeme nalézt radioamatéry s jednou výjimkou téměř ve všech zemích na světě, tak je pro radioamatéry charakteristické také to, že se nejedná o záležitost jedné generace, často lze nalézt dědění radioamatérství ve třech generacích. Radioamatéři se také snaží nalézt nové příznivce, kteří by dál nesli poselství HAM spiritu a byli dalším novým článkem té celosvětové komunity radioamatérů.

7 Literatura

7.1 Monografie

BAUMAN, Zygmunt. *Sociologie*. [s.l.] : [s.n.], 1966. ? s.

EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. Z anglického originálu "The Idea of Culture" přeložil Jan Balabán. 1. vyd. Brno : Host, 2000. 152 s. ISBN 80-7294-026-0.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha : Victoria Publishing, c1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

HELUS, Zdeněk. *Psychologické problémy socializace osobnosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 259 s. Knižnice psychologické literatury.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník* . 1. vyd. Praha : Portál s.r.o., 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha : Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-6970-7.

SOUKUP , Václav. *Přehled antropologických teorií kultury*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2000. 229 s. ISBN 80-7178-328-5

WIATR, Jerzy J. *úvod do systematické sociologie*. Sládková Eda. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 356 s. Knižnice sociologické literatury.

7.2 Články v časopisech

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Subkultura homosexuálů v Brně. Sociologický časopis, Praha : Sociologický ústav AV R, 36, 3, od s. 317-332, 15 s. ISSN 0038-0288. 2000

PEČEK, Jiří. Diplomy, závody a provoz související. Radioamatér : Časopis českého radioklubu pro radioamatérský provoz, techniku a sport. 2009, roč. 10, č. 2, s. 24-29.

7.3 internetové zdroje – články, blogy

BURYÁNEK, Jan. *Interkulturní vzdělávání II : projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2005. Str. 141–169. [online]. [cit. 2007–07-12].

ERDINGER, Michael. *Protein : Nejen internetový časopis YMCA v ČR* [online]. 2001 , 03.06. 2009 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ymca.cz/protein/view.php?cislocianku=2006011515>>.

KUPKA, Petr. *Úvod do studia subkultur mládeže v Bělorusku : Konceptuální východiska* [online]. 2003 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=archiv>>. ISSN 1214-7737.

OK2CQR, Blog OK2CQR, [online]. 2007 [cit. 2009-06-01] <<http://www.ok2cqr.com/?q=kam-smeruje-hamradio>>.

Polis : Podpora sociálně-integračních politik a služeb [online]. 2008 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.epolis.cz/page.php?location=&menu=first&id=28&idNotion=14>>.

Příspěvatelé blogu Prdec, EA8/OK1ZHS Gran Canaria, AF-004, [online], Prdec-Pardubice Hradec, <http://www.prdec.cz/>, <<http://www.prdec.cz/>>.

SCHMEIDLER, Karel. Vytváří určité prostředí města, městské čtvrti či ulice predispozice ke kriminálnímu jednání?. *Kriminalistika* [online]. 2001, roč. XXXIV,

č. 1 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/archiv.html>>.

SMOLÍK, Josef. *Extremismus subkultur mládeže?* [online]. 2003 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/rexter/page.php?id=46>>. ISSN 1214-7737.

TOUŠEK, Ladislav. *Kultura chudoby* [online]. 2005 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/webzin/kultura-chudoby>>. ISSN 1801-8807 .

Příspěvatelé Wikipedie, *Radioamatérství* [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 6. 05. 2009, 20:24 UTC, [citováno 21. 06. 2009] <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Radioamat%C3%A9rstv%C3%AD&oldid=3940841>>

MATOCHA, Tony. *Personal website of Tony Matocha* [online]. 2008 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://tonyczech.cz/tom/hamprovoz.html>>.

Radioamatéři v Sedlčanech OL9S/OK1OQH [online]. 2009 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.ol9s.sedlcany.cz/smysl.htm>>.

OK1XU. *Český radioklub* [online]. 1998 [cit. 2009-06-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.crk.cz/CZ/HAMSPIRC>>.

http://ok1if.c-a-v.com/pellmell1/jak_se_bude_ham_spo.htm

Přednášky PhDr. Ladislava Rýznara: Psychologie osobnosti, 2007